

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1878.

Andra Kammaren.

N:o 65.

Torsdagen den 23 Maj.

Klockan 12 på dagen.

§ 1.

Föredrogs Stats-Utskottets utlåtande N:o 76, angående dels Riksgäldskontorets upplåning, dels väckt motion om utfärdande af oupp-sägbara statsobligationer.

*Angående
Riksgälds-
kontorets upp-
låning.*

Uti *punkten 1* hade Utskottet hemställt:

»att Riksdagen må åt Fullmäktige i Riksgäldskontoret uppdraga att — för beredande af tillgång *till* betäckande af de 2,190,015 kronor 25 öre, hvilka Riksgäldskontoret för jernvägsanläggningar af omhänderhafvande medel förskottsvis utgifvit, *till* de utaf 1877 års Riksdag beviljade anslag dels å 1,000,000 kronor för utförande af nya byggnader och anläggningar vid statens jernvägar och dels å 5,400,000 kronor för anskaffande af rörlig materiel till norra stambanan norr om Storvik, samt *till* de utaf innevarande Riksdag beviljade anslag dels å 1,350,000 kronor för anläggning af jernväg från norra stambanan vid Karlberg till lilla Värtan, dels å 600,000 kronor för utförande af de under år 1879 erforderliga nya byggnader och anläggningar vid statens jernvägar, äfvensom anskaffande af fasta maskiner till reparationsverkstäder, dels å 2,000,000 kronor för betäckande af ökning i statens jernvägars materialförråd och kassaförlag, samt dels å 6,078,240 kronor för inköp af Bergslagens jernvägsaktiebolags obligationer å 6,753,600 kronor — genom försäljning af vare sig återstående osålda obligationer af 1872 års statslån, eller återstående obligationer af 1875 års i tyska riksmark förskrifna statslån, eller nya, i annat myntslag och med högst fyra och en half procent ränta (samt med viss bestämd återbetalningstid) förskrifna obligationer eller partialförbindelser, dem Fullmäktige ega utfärda, upplåna ett belopp af aderton millioner sexhundra adertontusen tvåhundra femtiofem kronor 25 öre;

Angående
Riksgälds-
kontorets upp-
låning.
(Forts.)

skolande Fullmäktige i öfrigt vid upplåningen tillvägagå på sätt de finna lämpligast och bäst befämja statens fördel, samt, för den händelse nya obligationer komma att af Riksgäldskontoret utfärdas, underställa Kongl. Maj:ts nådiga fastställelse de beslut, som rörande berörda nya upplåning kunna komma att fattas, med underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes å det nya lånet meddela sin garanti.»

Mot denna hemställan var reservation inom Utskottet anmäld af Herrar *C. Ekman*, Friherre *F. von Essen*, *M. Nordenfelt*, Grefve *G. Sparre*, *C. F. af Geijerstam* och Friherre *C. F. L. Hochschild*, hvilka varit från Utskottets beslut så till vida skiljaktige, att de ansett den föreslagna särskilda bestämmelsen derom, att de nya obligationer, Fullmäktige bemyndigats utfärda, skulle med viss bestämd återbetalningstid förskrifvas, ej böra ifrågakomma.

Efter uppläsning af Utskottets förslag yttrade

Herr Peyron: Då ingen af denna Kammars ledamöter inom Utskottet reserverat sig mot föreliggande betänkande, så har jag temligen klart för mig, att Kammars beslut kommer att blifva i enlighet med Utskottets förslag; men detta förhållande kan ändå icke hindra mig från att för min del förklara, att jag gerna är med om att lemna vägen fri för införande af tidsenliga reformer. Dermed vill jag likväl ingalunda hafva sagt, att jag, då vi komma till betänkandets 3:dje punkt, ämnar yrka bifall till Herr Wallenbergs motion; jag har endast önskat att redan vid denna punkt få göra några framställningar i samma syfte, som reservanterne från första Kammararen gjort, och derigenom, om jag så får säga, lemna dörren öppen för Riksgäldskontorets fullmäktige och Kongl. Maj:ts regering att vid upptagande af nya lån kunna åtminstone taga i öfvervägande, huruvida de förslag, som innefattas i Herr Wallenbergs motion, kunna finnas vara för svenska staten och dess kredit lämpliga eller om dessa förslag böra sans phrases slopas.

Stats-Utskottet har emellertid, med anledning af Herr Wallenbergs motion, såsom mig tyckes, gripits af en panisk förskräckelse, på grund hvaraf det vid detta tillfälle företagit sig att i betänkandet inskränka den handlingsfrihet för Riksgäldskontorets fullmäktige, som vid andra dylika tillfällen varit dem gifven. År 1875 skulle ett lån på 50 millioner uppläggas. Då bemyndigades fullmäktige, såsom här står, att icke allenast bestämma det myntslag, hvori, och den nominella ränta, dock ej öfver fyra och en half procent, hvarmed obligationerna skola förskrifvas, äfvensom deras valörer och försäljningspris, jemte sättet, huru och tiden, inom hvilken de skola amorteras, utan äfven i öfrigt vid upplåningen tillvägagå på det sätt de funno lämpligast och med det allmänna fördel mest öfverensstämmande. År 1876 lemnades ytterligare fullmäktige bemyndigande att, på sätt och till de belopp, fullmäktige funno lämpligt, försälja eller träffa aftal om blifvande försäljning af från 1872 och 1875 årens statslån återstående eller nya obligationer. Men nu kommer Utskottet med ett tillägg,

att obligationerna skola förskrifvas med viss bestämd återbetalningstid. Jag kan icke dela de farhågor, Utskottet här hyser, och jag kan icke heller gilla det misstroende, som afspeglar sig i detta Utskottets, om jag så får säga, något klumpiga tillägg, hvarför jag för min del yrkar, att dessa ord »samt med viss bestämd återbetalningstid», hvilka återfinnas på 6:te sidan 4:de raden uppifrån, måtte uteslutas, och hvarpå jag anhåller, att Herr Talmannen behagade framställa proposition.

Angående
Riksgälds-
kontorets upp-
låning.
(Forts.)

Medan jag har ordet, och för att icke behöfva besvara Kammar-
ren ännu en gång, skall jag bedja att få påpeka en annan omständighet. I den föredragna punkten läses: »genom försäljning af vare sig återstående osålda obligationer af 1872 års statslån, eller återstående obligationer af 1875 års i tyska riksmark förskrifna statslån, eller nya, i annat myntslag etc. — — På sid. 7, der Utskottet relaterar, hvilka upplåningar, som lemnats fullmäktige år 1876, återfinnas precis samma ord. Nu skulle man väl tycka — jag kan åtminstone icke läsa på annat sätt — att orden »*annat myntslag*» betydde, att obligationerna skulle förskrifvas i annat myntslag än tyska riksmark. Men på sidan 8 i betänkandet, der det likasom bekräftas hvad som nu under punkten 1 föreligger, heter det: »genom försäljning af vare sig återstående osålda obligationer af 1872 års statslån, eller återstående obligationer af 1875 års statslån, eller nya, i annat myntslag» etc. Der finnes således i tydliga ordalag uttryckt, att det *icke* är meningen, att de nya obligationerna må förskrifvas i annat myntslag *utom* i tyskt mynt, utan att meningen måste vara någon annan, men *hvilken* vet jag ej. Jag var visserligen med vid 1876 års riksdag, då det förut omförmälda upplåningsbeslutet fattades, men med den grönska i afseende å riksdagsfrågors behandling, som då kringgårdade mig, undföll denna sak min uppmärksamhet och *nu* mäktar jag i antydnda hänseendet ej begripa rätta meningen. Jag är derföre öfvertygad, att någon af Utskottets ärade ledamöter skall gunstbenäget lemna mig nöjaktigt svar på den frågan, huruvida Utskottets mening innebär ett förbud för nya obligationers utfärdande i tyska riksmark, eller om detta uttryck *annat myntslag* skall beteckna såsom förbjudna obligationer i hvilket annat myntslag som helst än i våra svenska kronor. För den händelse svaret på denna fråga kommer att utfalla nöjaktigt, skall jag för min del låta dervid bero. I motsatt fall kommer jag framdeles att yrka, att orden: »*i annat myntslag och*» måtte ur Utskottets förslag utgå och remplaceras af något uttryck, som kan vara begripligt för en och hvar och följaktligen äfven för mig.

Friherre Fock: Jag ber att till en början få uttala mitt beklagande deröfver, att ett betänkande af den beskaffenhet, som det föreliggande, kommit så sent in på Kamrarnes bord, att knappt mer än en tredjedel af Riksdagens ledamöter äro närvarande för att fatta beslut i frågan. Jag tror, att frågan varit förtjent af en tidigare och följaktligen äfven mognare ompröfning än nu kan komma henne till del, samt att man derigenom kunnat blifva befriad från de betänklig-

Angående
Riksgälds-
kontorets
upplåning.
(Forts).

heter, som den föregående talaren yttrat mot förslaget ordalydelse. Då nu emellertid, såsom sagdt, förslaget inkommit till Kamrarna i Riksdagens sista timme, anser jag för min del icke välbetänkt att föreslå Kammaren att fatta ett från Utskottets förslag afvikande beslut, när jag befarar, att derigenom frågan skulle kunna blifva föremål för gemensam votering, hvilket i en sådan fråga som denna synes mig vare mindre lämpligt, då Riksdagen, såsom nu, är så att säga i upplösningstillstånd. Men jag kan icke med tystnad förbigå den dom, som ligger i Utskottets betänkande uttalad mot det sätt att verkställa statens upplåningsrörelse, som jag anser förr eller senare böra användas, ty denna dom ligger i Utskottets betänkande tydligt uttalad, då Utskottet säger, att den nya upplåningen bör ske medelst till "viss bestämd återbetalningstid förskrifna obligationer." Deri ligger indirekt en förklaring, att uppsägbara obligationer ej böra ifrågakomma. Deri ligger också en fingervisning för Herrar fullmäktige i Riksgäldskontoret att ej tänka på att beträda den banan. Under sådana förhållanden finner jag mig uppkallad att mot detta domslut nedlägga min protest, under uttalande af den önskan, att Herrar riksgäldsfullmäktige måtte taga i öfvervägande just frågan om utfärdande af uppsägbara svenska statsobligationer och, om de så finna lämpligt, till en kommande Riksdag afgifva förslag i sådan syftning samt göra det i så god tid, att Riksdagen hinner med nödig grundlighet pröfva den viktiga frågan, hvilket denna gång ej varit händelsen. Stats-Utskottet har här affärdat frågan på ett särdeles knapphändigt sätt, ehuru de uppsägbara statsobligationerna erbjuda flere fördelar, hvaribland *den*, att öfvergången till detta system skulle föranleda mera reda i statens finanser. Då man läser föreliggande betänkande och förslag, öfvertygas man om, att denna reda väl kunde vara behöflig. Jag är öfvertygad, att Herrarne vid läsningen af detta förslag fått nedlägga ganska mycket arbete för att få riktigt klart, på hvad sätt den nu ifrågavarande upplåningen skulle försiggå. En del skulle anskaffas genom att utsläppa återstående obligationer af 1872 års lån, en annan del genom att försälja hvad som ännu är osäldt af 1875 års lån, och resten skulle anskaffas medelst ett nytt statslån. Jag undrar, om det ej skulle leda till reda, om vi väl vore från detta system och inne uti det af Herr Wallenberg föreslagna. Men, förmenar Utskottet, de uppsägbara obligationerna äro så farliga. "Bestämmandet af en viss tid och sätt för återbetalningen måste i sin mån bidra till en varsam återhållsamhet vid låneutvägens anlitande." Männe Herrarne verkligen vunnit den erfarenheten, att det nuvarande sättet för statslåneupplåning manat till återhållsamhet. Jag har ej sett, att man dragit i betänkande att anlita denna väg för att fylla de behof, för hvilka vi en gång beslutat att låna. Vidare förmenar Utskottet, att det nuvarande systemet medför "en önskvärd visshet derom att skuldbördan ej kommer att tynga längre än nödigt är." Blir icke i detta afseende förhållandet detsamma, om staten har ett ordnad statslånesystem med uppsägbara obligationer eller om staten fortgår på det gamla sättet med att år för år upplägga nya lån. Vi hafva redan 1858 års, 1860 års — jag vill ej besvara med att

uppräknade dem alla — och nu ifrågasätter Stats-Utskottet, att det skulle uppläggas ett 1878 års statslån. Säkerligen skola våra efterkommande få mycket besvär att hålla reda på alla dessa olika lån, men om skuldbördan kommer att tynga mindre länge, om detta system skall fortfa, än om vi besluta oss för det nya, lemna jag derhän.

Man säger, att långifvaren föredrager att få bestämdt veta, när hans fordran kommer att betalas. Om den regeln skulle tillämpas med afseende å våra nuvarande obligationer, blefve nödvändigt att på hvarje obligation utsätta viss betalningsdag. Så är dock ej förhållandet, utan sker betalningen efter utlotning. Den visshet innehafvaren af svenska statsobligationer eger om den tid, då hans fordran kommer att betalas, består således deri, att han vet, att under loppet af så eller så många år kapitalet någon gång utfaller. Men han vet ej, om han får penningarne vid nästa dragning eller om det dröjer till den sista. Är en så beskaffad visshet i stånd att göra obligationer begärliga, då har jag en oriktig uppfattning af obligationsväsendet. Tvärtom har jag föreställt mig, att den ovisshet, hvori man befinner sig, huruvida man möjligen skall återfå sitt kapital, när man minst vill disponera det, ganska mycket verkar mot detta slags obligationer. Ett bevis derpå kunna Herrarne få i tryck, om Herrarne behaga genomläsa riksgäldskontorets och allmänna hypoteksbankens dragningslistor. Af dem kunna Herrarne se, att stora rester är efter år förefinnas af obligationer, hvilka vid dragningen utfallit, men sedermera oaktadt flera år förflutit, ej blifvit presenterade till inlösen. I allmänhet dröjer det dock ej så länge, innan obligationsinnehafvaren lyfter sitt kapital. När han som vanligt infinner sig och presenterar sin kupong för att utfå den förfallna räntan, får han nemligen den allt annat än angenäma underrättelsen, att hans obligation är förfallen för mera än ett halft år sedan och att han således ej har någon ränta att utfå, men väl har att lyfta kapitalet. Detta förhållande verkar icke fördelaktigt för det slags statsobligationer, vi för närvarande hafva i marknaden.

Andra länder, som anlita s. k. perpetuella räntor eller uppsägbara obligationer, afse härmed egentligen inhemska lån. Så är t. ex. fallet med engelska consols; de få formelt icke innehafvas af andra än engelska undersåter, hvilket likväl icke hindrar, att de genom mellanhänder komma på andra håll. De franska "rentes" deremot gå öfver hela världen och äro bland de begärligaste papper, som förekomma. Likaså är förhållandet med de italienska räntorna. Italiens finanser äro icke så blomstrande, och därför stå dess obligationer icke så högt som de franska. Men de äro säljbara och gå likasom andra obligationer efter kurs. Med ett ord, innehafvarne af dylika obligationer kunna genom att afyttra dem få igen kapitalet, antingen ökad eller minskadt — detta beroende på kursen — precis likasom innehafvare af andra obligationer.

För min del anser jag, att det vore särdeles väl betänkt, om vi i våra låneoperationer öfverginge till uppsägbara obligationer; och jag skulle derför önska, att de män, hvilka hafva Riksdagens förtroende att ombesörja statens låneaffärer, finge uppdrag att i detta hän-

*Angående
Riksgäldskontorets
uppläning.
(Forts.)*

Angående
Riksgälds-
kontorets
upplåning.
(Forts.)

seende inleda underhandlingar i denna riktning. Det kan emellertid icke nu falla mig in att yrka bifall till Herr Wallenbergs motion och derigenom binda händerna på Herrar riksgäldsfullmäktige, innan de haft tillfälle att känna sig för, huruvida något bankirhus eller någon bankinrättning är villig öfvertaga ett sådant lån. Ty då man öfvergår till ett nytt länssystem, är det af stor vikt att hafva klart för sig, att det icke misslyckas.

Jag har icke något bestämdt yrkande att göra, utan har endast velat uttala min åsigt om önskvärdheten deraf, att denna fråga, genom det beslut Riksdagen nu fattar, icke måtte hafva fått sin dödsdom.

Häruti förenade sig Friherre *Leijonhufvud* samt Herrar *P. N., Bergström, Mæchel, Per Nilsson i Espö, Linder, Thomasson, Flensburg, Granlund* och Grefve von Rosen.

Herr Schultz: Herr Grefve och Talman! Mine Herrar! Vid genomläsande af föreliggande betänkande har jag icke funnit mig belåten hvarken med motiveringen eller med det resultat, hvartill Stats-Utskottet kommit. Lika med de två föregående talarne anser jag, att Utskottet alltför lättvindigt expedierat ett förslag till upptagande af statslån, som, om det komme till verkställighet, enligt mitt förmenande blefve till oberäkneligt gagn för vårt land. Det kan väl icke för någon, som tänkt sig in i detta ämne, vara likgiltigt huruvida de medel, som äro för statsverket behöfliga, upplånas på sätt hittills egt rum eller om vi till större nytta och fördel för landet slå in på den väg, motionären i sitt förslag anvisat. Då jag läser Utskottets motivering för afslag å denna motion, måste jag lika med den siste ärade talaren högligen förundra mig deröfver. Som jag emellertid tager för gifvet, att alla de som intrassera sig för denna sak genomläst betänkandet, vill jag icke ingå i någon kritik deraf, allra helst som den siste ärade talaren temligen fullständigt gjort det. Dock kan jag icke underlåta att påpeka den af Utskottet föreslagna bestämmelsen om lånets upptagande genom nya *med viss bestämd återbetalningstid* forskrifna obligationer. Detta uttryck är ju alldeles origtigt. Det är icke *med* viss bestämd, utan *inom* viss bestämd betalningstid som våra statsobligationer hittills, efter utlottning, liqviderats — och mellan dessa begge uttryck är det således mycket stor skillnad.

Jag beklagar, att saken icke förr än nu blifvit förelagd Riksdagen till afgörande. Hade ärendet blifvit tidigare behandladt, skulle man helt säkert lyckats åstadkomma ett sammanjemkningsförslag beträffande omfånget af det bemyndigande, som i afseende på statslåns upptagande bör lemnas Riksgäldskontorets Herrar fullmäktige. Den siste talaren hesiterade att framställa något bestämdt yrkande och jag fattar väl hans grannlagenhet härutinnan, då ett bifall till ett sådant yrkande kunde föranleda till gemensam votering och möjligen derigenom äfven förlängning af Riksdagen. Jag ber emellertid Herrarne förlåta mig, att jag djerfves göra ett bestämdt yrkande, om icke för annat, så åtminstone för att få i protokollet förvarad den mening, jag

för min ringa del hyser i denna viktiga fråga. Jag anser det nemligen för både klokt och rätt, att Riksgäldskontorets fullmäktige bemyndigas att, i fall de vid negocierandet af lån finna sådant fördelaktigt, utställa detsamma i ouppsägbara obligationer, i stället för att tillvägagå på sätt hittills egt rum.

Då man icke vill göra detta till någon skyldighet, utan blott till en rättighet för fullmäktige i Riksgäldskontoret, så kan Riksdagen icke riskera det ringaste genom att öfverlemna åt Riksdagens förtroendemän att bedöma, hvilketdera sättet är för staten det bästa. Erfarenheten i år har visat, att ett konsortium af franska bankirer och bankinrättningar gjort ett bestämdt erbjudande af lån till bestämdt belopp åt svenska staten mot ouppsägbara obligationer, och, då det belopp, som dessa bankirer och bankinrättningar erbjudit, utgjort omkring 15 millioner kronor, så tror jag icke, att man kan säga, att vi famla så alldeles i ovisshet huruvida dylika obligationer kunna säljas eller icke. Tvärtom anser jag, att ouppsägbara obligationer skola blifva särdeles begärliga. I syfte att åt fullmäktige måtte beredas rättighet att utfärda ouppsägbara obligationer, skulle jag således önska den förändring i klämman af Utskottets förevarande förslag, att den punkt som börjar med orden "genom försäljning" måtte erhålla följande lydelse: genom försäljning af vare sig återstående osålda obligationer af 1872 års statslån, eller återstående obligationer af 1875 års statsobligationer i tyska riksmark eller nya obligationer i annat myntslag och med högst fyra och en half procent ränta förskrifna, dock att i fall fullmäktige finna lämpligt utfärda å långifvarens sida ouppsägbara obligationer, dessa icke må förskrifvas med högre ränta än fyra procent, upplåna ett belopp af aderton millioner etc. etc.

I öfrigt lika med Utskottets förslag. Skilnaden mellan mitt förslag och motionärens förslag är den, att motionären vill att de ouppsägbara obligationerna skola lyda å karoliner och sålunda uteslutande vara afsedda för Frankrike. Deremot är skilnaden mellan mitt förslag och Utskottets blott och bart den, att fullmäktige skola ega rätt, derest de anse det för staten fördelaktigt, att utfärda ouppsägbara obligationer till belopp af 18,618,255 kronor 25 öre, löpande med högst 4 procent ränta. Detta är hela skilnaden. I öfrigt skulle de bestämmelser, som Utskottet föreslår Riksdagen att lemna fullmäktige, stå oförändrade kvar.

Jag anhåller om proposition å det af mig nu framställda ändringsförslag.

Herr Key: Vid frågans behandling i Utskottet blef afdelningens motivering och, i viss mån, äfven dess kläm underkänd af Utskottets majoritet. Nödvändigt blef till följd deraf att motiveringen måste i största hast omskrifvas. Nu i Riksdagens sista timme, då ärendena hufvudstupa jaga hvarandra, skulle det, om Utskottet dröjt, omsorgsfullt skrädt orden, noga afvägt dem, hetat: "Utskottet sölar, Utskottet förhindrar Riksdagens slut. Hvad i all verlden gör Stats-Utskottet?" Skyndar sig åter Utskottet, väger det icke allt för noga på orden och skrifer i hast en ny motivering, så heter det, som nu: "motiveringen duger

Angående
riksgälds-
kontorets
upplåning.
(Forts.)

icke; den är ofullständig, hur kan Utskottet komma fram med något dylikt?" Jag har velat nämna detta endast för att visa att, hvad Stats-Utskottet i nu förevarande fråga än måtte hafva gjort, hade det säkerligen därför fått uppbära klander. De förebräelser, som i dag kommit Utskottet till del, tror jag dock, att Utskottet lugnt kan bära.

En ärad talare på stockholmsbänken upptog frågan om uppsägbara obligationer. I den saken kan mycket sägas både med och emot. För dessa kan man säga, att uppsägbara obligationer äro utmärkta för alla hvilka önska en säker, lättskött, bestämd och ändock rörlig inkomst. Genom dem skulle man äfven kunna förminska den långa listan på svenska statslån. Allt detta talar till deras fördel. Mot dem kan man åter säga att, så länge dylika obligationer skola åstadkommas genom utländska lån, ställer sig frågan något annorlunda, än då fråga är om att köpa dessa obligationer genom verkliga och inhemska besparingar. Frågan om lämpligheten af uppsägbara obligationer, särskildt ur synpunkten af statens intresse, lärer väl dessutom icke ännu vara fullt utredd ens i utlandet. Ett bevis härför torde kanske vara, att Frankrike, som i dessa dagar beslutat inköpa en mängd enskilda jernvägar för en summa af bortåt fyrahundramillioner francs, för detta storartade köp icke utfärdat uppsägbara obligationer utan obligationer med bestämd återbetalningstid af, om jag minnes rätt, 75 år. Detta färska exempel från ett mycket kapitalstarkt land, ett af de rikaste länder i Europa, torde ådagalägga, att saken ej ännu kan anses vara alldeles på det klara.

Jag begärde emellertid ordet egentligen för att bemöta de anmärkningar, som af en annan representant på stockholmsbänken, Herr Peyron, framstälts mot Utskottet. Herr Peyron klandrade, att Utskottet i klämman föreslagit, att de nya obligationerna skola utställas i "annat myntslag." Den föreskriften är emellertid fullkomligt riktig. I det föregående står nemligen "genom försäljning af vare sig återstående osålda obligationer af 1872 års statslån eller återstående obligationer af 1875 års i tyska riksmark förskrifna statslån" — och derefter heter det — "eller nya, i annat myntslag d. v. s. i annat myntslag än 1875 års i tyska riksmark förskrifna obligationer. 1875 års statslån var ursprungligen upplagdt till 56,250,000 riksmark. Första emissionen af detta lån skedde 1875 och utgjorde 20,250,000 mark. Andra emissionen skedde 1877 på 18,000,000 riksmark. Ett bankirhus i Frankfurt om Main öfvertog häraf först 7,000,200 och sedermera ytterligare 600,000. Återstoden af denna andra emission utgör således 10,399,800 riksmark samt, tillsammans med den tredje, helt och hållet orörda emissionen 18,000,000 ett totalbelopp af 28,399,800 riksmark, eller fullt tillräckligt för den närvarande upplåningen. Utskottet har vid sådant förhållande ansett att åt riksgäldsfullmäktige skulle öfverlemnas att bestämma, huruvida nya obligationer skulle utfärdas eller återstoden af de gamla i tyskt mynt utfärdade utsläppas. Visar det sig, att försäljning af de senare fortfarande kan ske på för staten förmånliga vilkor, kunna fullmäktige försälja de gamla obligationerna, af hvilka, såsom nämndt, ännu finnes oafyttrade för ett belopp af

öfver 28,000,000 riksmark och man undviker då att upplägga något nytt lån, som står och skyldrar i de utländska tidningarne. Skulle deremot den tyska marknaden icke visa sig gynsam för afsättningen af dessa obligationer, måste fullmäktige utgifva nya obligationer, som då naturligtvis *icke* böra lyda å tyska riksmark, utan å annat mynt, pund sterling eller francs o. s. v. Detta har varit anledningen till det af den ärade ledamoten klandrade stadgandet.

Vidare ogillade samme ärade talare, om jag fattade rätt, att obligationerna skulle förskrifvas med viss bestämd återbetalningstid. Men den anmärkningen träffar äfven de gamla obligationerna; ty äfven för dem, liksom för alla hvilka icke äro uppsägbara, gäller, att de skola inlösas på den tid, som gäller för hela lånet, enligt obligationerna åtecknad amorteringsplan, ehuru tiden för deras inlösen beror på utlottning. Äfven detta stadgande låter således försvara sig.

Jag har trott mig böra anföra det nu af mig sagda såsom svar på Herr Peyrons anmärkningar, då han särskildt begärt, att någon af Stats-Utskottets ledamöter ville besvara dessa.

Herr Herslow: I likhet med flera föregående talare måste jag beklaga, att detta så viktiga ärende qvarhållits i Utskottet till riksdagens sista timme, hvarför äfven det betänkande, som Utskottet afgifvit, innebär och nödvändigtvis måste bära spår af den hastighet och brådskas, hvarmed ärendet slutligen blifvit inom Utskottet behandladt. Jag väntar i allmänhet just icke mycket i fråga om motiveringen af ett utskottsbetänkande, särdeles i sådana fall då jag tycker mig skymta att beslutet gått först och motiveringen följt efteråt. Men jag får säga, att icke ens mina små anspråk tillfredsställas af hvad som här blifvit presteradt. En temligen utförlig kritik, i hvilken jag för öfrigt till alla delar instämmer, har redan blifvit lemnad af Friherre Fock. Jag kan dock icke underlåta att derutöfver särskildt fästa uppmärksamheten å ett af Utskottets hufvudargument, jag kan till och med säga sjelfva hufvudargumentet. Det framträder i form af en supposition, som dertill är ytterst hypotetiskt framsteld. Utskottet säger nemligen: "Det *vill* tvärtom *synas antagligt*, att en långgifvare *skulle* föredraga en förbindelse, som i en viss bestämd ordning förfaller till betalning, framför en, hvars kapitalbelopp han aldrig eger *rätt* att återbekomma."

Jag är mycket tacksam för alla de tveksamma och hypotetiska vändningar, hvarmed denna fras blifvit utstyrd. De innebära tydligen, att Utskottet vill hafva yttrat: "här säga vi något, som vi ingalunda äro säkra på." En sådan tveksamhet är också på sin plats, eftersom erfarenheten bevisar just motsatsen till hvad Utskottet antagit. Ty om Utskottet aldrig så ofta tycker, att det *borde synas antagligt*, att en långgifvare föredrager en förbindelse med bestämd betalningstid, så visar dock erfarenheten, att den allmänna opinionen bland långgifvare, hela affärslifvet, föredrager den andra sorten eller uppsägbara obligationer. Och detta är alldeles ej att förvåna sig öfver; ty de fördelar, som den fasta räntan har framför en amortisabel obligation, äro ganska stora.

Angående
Riksgälds-
kontorets
upplåning.
(Forts.)

Dertill hörer först och främst den lätthet och reda, som utmärker detta slags papper. Jag vet precis hvad jag köpt. Jag har icke behof af någon särskild påpasslighet och uppmärksamhet för att tillgodogöra mig de fördelar, som ett sådant papper tillförsäkrar mig, ty det står der bestämdt utsatt den dag, då jag skall lyfta räntorna, och denna är allt hvad jag köpt. Skall jag deremot följa med kanske ett främmande lands tidning för att få veta, när jag skall erhålla den betalning, ett värdepapper tillförsäkrar mig, så förorsakar detta naturligtvis stor svårighet i synnerhet för en enskild person. Då jag köpt ett papper på börsen, finner jag kanske att det redan är till betalning förfallet och således icke mera räntebärande, fastän jag just önskat köpa ett räntebärande. Det papper, jag förskaffat mig såsom kapitalplacering, måste jag sålunda på ögonblicket skynda mig att blifva af med, hvarigenom både förlust och besvär uppstår. Ett sådant papper kan därför aldrig spridas till den stora mängden, det kan ej gå till de lägre lagren af små kapitalister, utan det stannar på några få kapitalstarka händer, banker och större penningfirmor. Och då det icke finnes så många köpare till ett så beskaffadt papper, kan det icke medföra någon säkerhet att man vid en försäljning återfår det för detsamma utlagda beloppet, ty det är klart att priset på värdepapper, likasom på alla varor, bestämmes af tillgången på köpare, som vilja tillägna sig varan.

Man säger att der finnas chancer att göra en vinst; jag kan ju få obligationerna inlösta med nominella beloppet, i stället för att jag köpt dem med kapitalrabatt. Detta är sant; men å andra sidan medföra dessa obligationer den olägenheten dels att jag får kapitalet uppsagdt när jag icke önskar det, dels att jag vid deras inlösen lika lätt kan riskera en förlust som göra en vinst. Jag tager härvid till exempel de femprocentpapper, som vi nu hafva. De stå nu öfver pari; men de kunna icke stiga högt derutöfver, äfven på tider, då allmänna räntan i Europa vore $1\frac{1}{2}$ à 2 %. Ingen vill ändock betala högre pris än några få procent öfver pari, ty i samma ögonblick, som jag köper en sådan obligation, kan densamma blifva utlottad och genast förlorar obligationen då i värde allt hvad jag betalt öfver nominalbeloppet. Jag är öfvertygad om att franska 5 procent-räntans höga kurs, uppgående till 109,70 à 109,90, är till stor del beroende derpå att detta statslån ej är upptaget mot amortisabla papper. Det kan visserligen konverteras, men en konvertering tager mycket längre tid än en utlottning. På högt noterade papper medför amorteringen genom utlottning för långifvaren ingen chance att vinna, men väl chance att förlora; och jag må sätta ut hvilken ränta som helst och krediten må vara huru utmärkt som helst, så, när långifvaren ändock är skyldig att lemna tillbaka obligationen mot erhållande af det nominella beloppet, kan detta papper aldrig betinga sig en kurs motsvarande dess verkliga värde.

En talare anförde såsom en fördel med de nu brukliga obligationerna, att de förfölle i en bestämd ordning till betalning och att deras innehafvare derigenom vore säkre på att få sina penningar på en bestämd tid eller åtminstone inom en bestämd tid. Deremot vill jag

dock invända att de flesta människor, som köpa obligationer, alls icke tänka på att behålla dessa de 40—80 år, inom hvilka deras inlösen är garanterad, utan de inköpa sådana papper, för att på detta sätt tills vidare placera ett ledigt kapital. De vilja derföre i första hand förvärfva sig sådana papper, som lätt kunna säljas; ty hvad de vilja försäkra sig om är att, när helst de så finna beqvämligt, kunna få sina penningar igen genom obligationernas försäljning; men statens löfte om obligationens betalning, som är stald på så obestämd och så lång tid, fäster obligationsinnehafvaren sig icke vid.

Det perpetuella räntepapperets fördelar för långgifvaren medför naturligtvis å andra sidan motsvarande fördelar för låntagaren. Den stat, som upptager lån emot utgifvande af sådana uppsägbara skuldförbindelser, kan vara säker på att få sina papper spridda i mycket vidsträcktare och jemnare kretsar, än om den utgäfvade vid viss tid förfallande obligationer. Samma stat kan i förra fallet jemväl vara säker på att för sina reverser betinga ett högre pris, just derföre att så många önska att hafva dem.

Slutligen har staten af denna låneform den stora fördelen, att hvarje föregående lån upparbetar marknaden och röjer väg för ett efterföljande, om ett sådant behöfves. Om vi se på förteckningarne öfver våra svenska lån i utlandet — vi behöfva blott i tidningarne se de ofta förekommande noteringarne — så äro, fastän vår statskuld är ganska ringa, de af svenska staten upptagna lånen ganska många redan nu; och snart börjar det se ut med dem såsom med redogörelserna för vinskördarne från en vinodlingstrakt, att man har sådana af hvarje årsmärke, alla med olika betalningstider, olika räntesatser, olika kapitalbelopp. Kunna vi då vänta att den europeiska allmänhet, som önskar placera sina kapitaltillgångar, skall underkasta sig besväret att för hvarje särskildt fall taga reda på vårt hela lånetrassel, huru det hänger ihop med hvarje särskildt slag af obligationer, huru deras amorteringsplaner äro uppställda m. m.? Visserligen icke. Och derföre blifva vi och våra lån för den europeiska allmänheten temligen okända. Den svenska 4 procent-räntan skulle deremot, om den blefve uppsägbar, förvandlas till ett papper känt öfver hela världen; och då behöfde man hvarje år allenast bestämna hvad staten behöfde upplåna samt derefter uppdraga åt fullmäktige i Riksgäldskontoret att sälja så mycket af dessa räntebärande papper, som för tillfället behöfdes.

Det finnes ännu en liten omständighet, som jag anser mig böra lägga Herrarne på hjertat. Man har från ett visst håll inom Riksdagen talat mycket om att skapa ett inhemskt fondsystem. Äfven jag anser detta vara en god *framtidstanke*, ehuru jag ej vill, att man skall pröfva på dess förverkligande i förtid, och icke tycker om att vi försöka spela kapitalister och låna åt staten, under det att vi sjelfva behöfva låna på alla andra håll. Emellertid *kan* och hoppas jag äfven *skall* den tid komma, då svenska kapitalister ha skäl att önska att i lätt realisabla kreditpapper, som af den svenska staten utgäfvos, kunna placera en hop ledigt kapital. Nåväl, efter min mening finnes det ingenting, som skulle mera befrämja ett inhemskt fondsystem, än om vi skaffade oss ett sådant fast svenskt papper, känt

Angående
Riksgälds-
kontorets
uppläning.
(Forts.)

öfver hela världen. Det skulle göra oss tjenst på dubbelt sätt och liksom de engelska konsols begagnas både för den längsta och för den kortaste kapitaliseringen. Deri skulle komma att nedläggas en stor del fasta fonder, såsom medel, hvilka stå under förmyndares förvaltning, donationer och dylikt, der det gäller att få penningarna fast anbragta för lång tid. Men derjemte skulle, om dessa räntepapper blefve lätt säljbara och finge en vidsträcktare spridning samt en fast notering på hvarje ort, man deri placera en mängd tillfälliga besparingar i stället för att insätta desamma på deposition eller på upp- och afskrifning; man skulle komma att lägga ned penningar deri för 14 dagar och tre veckor, viss om att, den dag jag behöfde dem, lika lätt kunna få dem igen på börsen som nu på banken.

Jag vill nu icke ytterligare upptaga sjelfva den stora frågan till behandling; jag har i likhet med Friherre Fock endast velat påpeka, huru ytterligt orätt Utskottet handlat genom att nu försöka att skrufva frågans framtida lösning in på en annan väg än den som otvifvelaktigt är den enda ekonomiskt rigtiga. Sedan jag så till vida instämt med nämnde talare i den protest, han nedlagt mot en sådan »dom», såsom han artigt nog benämnde Utskottets utlåtande, ber jag att få gå ännu ett steg längre, i det jag anhåller att domen måtte varda helt och hållet utplånad. Jag tror icke det vore rätt af oss att nu i riksdagens elfte timme taga frågan i hela sin omfattning under ompröfning, och för min del kan jag icke heller biträda Herr Wallenbergs motion i hela dess vidd, jag yrkar derföre blott, att man icke så här på förhand skall utdöma en idé, en finansplan, som vid närmare pröfning nog skall visa sig vara den enda sunda och korrekta, äfvensom att man icke skall antyda något misstroende mot Riksdagens egna fullmäktige af den art, som i detta Stats-Utskottets betänkande uttalats. Jag hemställer derföre hos Herr Talmannen om proposition på bifall till punkten 1:o med utslutande af orden «samt med viss återbetalningstid».

Herr Liss Olof Larsson: Jag får meddela Kammarens ledamöter i allmänhet och i synnerhet talaren på stockholmsbanken, som nysst påstått, att Stats-Utskottet visat sig hysa en panisk förskräckelse för Herr Wallenbergs motion, att det ingalunda varit förskräckelse för denna motion, som föranledt Utskottet att afstyrka den samma, utan att Utskottet ansett det betänkligt att beträda den bana för statslåns motionären föreslagit. Samme talare på stockholmsbanken har vidare yttrat, att Utskottet på ett klumpigt sätt yttrat sig om Herr Wallenbergs motion; man borde naturligtvis hafva begagnat ett mildare sätt än vanligt att formulera ett afslag, då det gälde en motion, väckt af en sådan man som Herr Wallenberg. För min del tror jag, att man i Utskottets hela formulering icke skall finna ett enda ord, som kan anses såsom stötande hvarken för motionären eller det sätt för statslåns upptagande, som han föreslagit, äfven om Utskottet icke ansett sig kunna biträda hans åsigt i detta afseende. Jag kan icke finna annat, än att Utskottet höfligt afslagit hans motion, och de omtalade klumpigheterna kan jag icke finna, men, då den ärade

talaren påstått motsatsen, må det stå i Kammarens protokoll för hans räkning, utan att denna anmärkning, för så vidt jag kunnat finna, i ringaste mån träffar Stats-Utskottet.

Om man skulle biträda hans åsigt, att man borde upptaga endast uppsägbara lån och sålunda införa perpetuella räntor för de nya lånen, är denna fråga af så utomordentligt stor vikt, att jag för min del icke vill lägga på riksgäldsfullmäktige att ensamma besluta derom och icke ens anser, att denna fråga bör afgöras så nära riksdagens slut, då Kammarens bänkar äro så glest besatta som nu.

Man står nemligen framför den stora frågan, huru vida Sverige en gång skall betala sina skulder eller, om man för all framtid skall ikläda sig skuld. Detta tror jag är en fråga af så stor vikt, att icke ens fullmäktige sjelfva skulle önska att få afgöra den samma, utan helst skulle se att Riksdagen derom fattade beslut. Då fullmäktige dessutom i det uppdrag man vid 1876 års riksdag lemnade dem, såsom det står i 36 § i reglementet för Riksgäldskontoret, icke, efter hvad jag tror åtminstone, ansågo sig hafva rätt att sjelfva besluta uppsägbara lån, tror jag man så mycket mindre kan anse fullmäktige hafva fått denna rätt, om man läser motiveringen för denna 36 § i Stats-Utskottets betänkande vid 1876 års riksdag, deri, bland annat, finnes taladt om återbetalningstid samt att fullmäktige skulle ega rätt att bestämma denna tid.

Hade det då varit meningen att bestämma evigheten till återbetalningstid, hade man väl i betänkandet talat derom, men hvarken i Utskottet eller sedermera under diskussionen i Kamrarne yttrades ett ord om perpetuel ränta, utan betalningstid, hvilken skulle af fullmäktige sjelfve få bestämmas. Denna § skulle nu efter de Herrars åsigt, som vilja ändra Utskottets förslag, blifva alldeles lika med 36 §, efter den lydelse samma § nu har, och man skulle således gifva denna en annan tolkning, oaktadt man låter den hafva samma innehåll som den hade 1876, då den skrefs. Detta tror jag icke är riktigt och för att förekomma allt sådant och undanrödja all tvekan har Utskottet ansett, att man borde tillägga orden "*med viss bestämd betalningstid*".

De invändningar, som blifvit gjorda dels mot motiveringen och dels mot betänkandet i öfrigt, hafva redan blifvit besvarade af Herr Key, så att dermed behöfver jag nu icke upptaga Kammarens tid. Jag tror icke, såsom en del talare velat påstå, att våra finansiella förhållanden skulle blifva så lyckliga, om vi fingo lån med perpetuel ränta, utan jag tror, att de tvärtom skulle blifva ytterligt försvagade. ty, uppträder man i utlandet och begär lån, som man aldrig tänker att betala, icke lärer väl vår kredit hos utlänningen derigenom stärkas. Man skulle dessutom derigenom för all framtid ikläda sig en utländsk statsskuld hvarigenom landet alljemt skulle blifva kontributskyldigt till utlandet och snart sagdt få ett nytt slags grundskatt att betala till utlandet, som skulle räcka i evighet. Herrarne må fritt säga, att staten skall sjelf amortera dessa uppsägbara lån genom att inköpa dem, då öfverskott uppstå på statsmedlen; jag är för min del fullt och fast öfvertygad, att man får vänta länge — ja för alltid innan

Angående
Riksgäldskontorets
uppläning.
(Forts.)

Angående
Riksgälds-
kontorets
uppläning.
(Forts.)

staten vidtager en sådan åtgärd som att inköpa dessa obligationer, då man icke är tvungen att betala enligt upprättadt lånekontrakt. Dertill kommer, att, om Riksdagen någon gång, emot all förmodan, skulle besluta att inköpa sådana obligationer, måste ett sådant beslut ha den verkan, att kursen på dem stiger, hvilket åter medför större svårighet för staten att uppköpa dem med någon fördel.

Det har af en annan talare påpekats, hurusom Frankrike i dessa dagar i och för inköpande af jernvägar beslutat att upptaga ett lån genom utfärdande af obligationer med bestämd betalningstid. Då ett land, som Frankrike, hvilket har erfarenhet utaf och känner versig- nelsen af dessa uppsägbara obligationer och är i tillfälle att se den prisskillnad, som förefinnes mellan dylika obligationer och obligationer med bestämd betalningstid, då, säger jag, ett sådant land, som i och för sig är nog kapitalstarkt för att ej behöfva låna penningar i ut- landet, och derjemte har tillräcklig erfarenhet för att kunna bedöma nyttan af de uppsägbara obligationerna, beslutar att vid upptagandet af ett större lån begagna sig af obligationer med bestämd betalnings- tid, torde detta väl vara något, af hvilket vi kunna hemta lärdom. Man har påstått, att lån med uppsägbara obligationer skulle vara mindre kostsamma, och den talare, som näst före mig hade ordet, betonade detta särskildt. Derjemte har man emot det lånesystem, som hos oss hittills användts, anmärkt, att utsigten att erhålla någon vinst genom utlottningen motväges af svårigheten att hålla reda på när utlottning sker. Denna svårighet tror jag icke vara så svår, som man velat framhålla; ty jag antager, att, då obligationsinnehafvarne årligen uppbära räntan på sina obligationer, de äfven kunna göra sig underrättade, huruvida dessa blifvit utlottade eller icke. Man har vidare emot samma lånesystem anmärkt, att låntagaren skulle kunna uppsäga lånet till inlösning, under det kursen på obligationerna stode öfver pari. Detta må vara sant, om räntan å obligationerna är så hög att kursen å dem är öfver pari, men någon egentlig olägenhet häraf torde svårigen kunna vara att befara, då det väl högst sällan händer, och jag hoppas att det icke mera händer, att räntan sättes så hög att priset å obligationer löper öfver pari. Om således kursen är under pari, men låntagaren alltid är skyldig att inlösa sin förbin- delse med det belopp hvarå den lyder, så faller visst icke obligatio- nens värde derigenom att den är underkastad utlottning.

Det torde för öfrigt icke kunna förnekas, att obligationer, som skola utlottas, betinga högre pris än sådane, som äro uppsägbara — förutsatt nemligen, som jag nyss nämnde, att räntan på obligationerna är så låg, att kursen understiger obligationernas nominella belopp. Ty om jag köper en obligation för 85 å 86 procent af dess nomi- nella värde, beräknar jag icke blott den effektiva ränta, som obli- gationen lemnar, utan äfven den vinst af 14 å 15 procent af det nominella värdet, som genom utlottningen kommer att uppstå. Natur- ligtvis kan man ej veta när utlottningen skall ega rum, eftersom den kan ske lika väl förr som senare, men hvar och en, som köper en obligation, tager alltid i beräkning den vinst, som han på nämnda sätt kan göra. Denna utsigt att göra en vinst förefinnes icke i fråga

om uppsägbara obligationer, ty deras innehafvare hafva ju ej att påräkna annat än den årliga räntan. Då således värdet på dylika obligationer uteslutande är beroende på räntebeloppet, måste de alltid komma att betinga ett lägre pris än obligationer af det förutnämnda slaget.

Hvad nu beträffar att man skulle upptaga ett större lån för att dermed konvertera en mängd äldre sådana, får jag säga, att en sådan konvertering icke kan försiggå så obemärkt, som mången torde hafva föreställt sig. Ty det är gifvet, att, då fullmäktige i Riksgäldskontoret beslutit, att en konvertering skall ske, de obligationer, som deri skola ingå, stiga i pris, hvarigenom den vinst, som var beräknad att uppstå genom konverteringen, går förlorad. En talare på norrköpingsbanken nämnde, att franska bankirer erbjudit staten ett lån mot uppsägbara obligationer. För min del kan jag deri icke se annat än ett skäl för motarbetande af dylika obligationers utfärdande. Ty det torde väl icke vara den ärade talaren obekant, att det lån, som på detta sätt skulle erhållas, komme att för staten blifva mera kostsamt än de lån, som skulle konverteras.

För min del undrar jag icke öfver, att de, som anse, att hvarje anslag som begäres bör beviljas, också ifrå för införandet af lånesystemet med uppsägbara obligationer. Men för den, som är rädd om statens kredit och vill att dess debet och kredit skola gå ihop, ställer sig saken helt annorlunda. Ty det torde vara temligen klart, att, om man vet sig kunna anskaffa huru mycket penningar, man behagar, endast genom att utsläppa en mängd papper, som man har på hög och som man icke tänker att betala, eller är tvungen att betala, då skall man icke anse sig vidare behöfva knussla på anslag utan ösa ut statsmedel till alla som vill ha. Finner man då en brist i statskassan, utsläpper man endast nya obligationer till det belopp som erfordras för att fylla bristen, och, genom att så fortgå år efter år, tilltager i samma mån svårigheten att få utgifter och inkomster att gå ihop, ty vår tribut till utlandet varder allt större och större. Detta går så länge krediten räcker, men hvad följderna sedermera blir, är icke svårt att förutse. Jag tror fördenskull icke, att Utskottet missat sig, då det påyrkar varsamhet och fortsättande af vårt nuvarande lånesystems tillämpning. Det är visserligen möjligt, att man nu, som Kammaren nu är sammansatt, skulle kunna genomdrifva en ändring uti Utskottets betänkande härutinnan, men jag vågar hysa den tillit till Herrar fullmäktige i Riksgäldskontoret att, i fall ett dylikt beslut blifvit genomdrifvet så här i Riksdagens elfte timme, sedan flertalet redan lemnat Riksdagen, de äfven skola veta att mera än en gång betänka sig, innan de tillämpa ett sådant beslut, utan att Riksdagen förut blifvit hörd deröfver.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herrar *Hjelm* och *Johan Erik Johansson* instämde med Herr *Liss Olof Larsson*.

Herr *Sjöberg*: Det är nära nog en orimlighet att i närvarande

Angående
Riksgälds-
kontorets
upplåning.
(Forts.)

ögonblick begära ordet, ty riksdagen går nu sin upplösning till mötes och afskedets stund har redan för längesedan inträdt i sammanhang med det sedvanliga utbytet af de afbildningar, hvilka, då hvar och en återvändt till sin lilla vrå, äro egnade att upplifva minnet af kamrater och kamratskap. När till och med den näst föregående talaren äbördes endast med ganska ringa uppmärksamhet, kan naturligtvis icke heller jag påräkna något bättre öde; och det lilla, som jag nu anser mig böra säga, kommer således i sjelfva verket att endast för min räkning stå i denna ärade Kammares protokoll. Då jag emellertid, allt detta oaktadt, icke kunnat underlåta att begära ordet, tillåter jag mig att börja med den förklaringen att — för att begagna riksdagsordningens ordalag fastän i en annan mening — "det är anledning till anmärkning" mot det ärade Stats-Utskottet. Jag skall nu icke vidare inlåta mig på hvad redan af åtskillige föregående talare anmärkts och som af dem utvecklats vida bättre, än som för mig skulle varit möjligt; jag inskränker mig derföre i afseende derå till att i hufvudsak instämma med Herrar Peyron, Friherre Fock och Herslow. Men deremot är det åtskilliga andra anmärkningsvärda förhållanden, hvarpå jag utbeder mig att få fästa uppmärksamheten; och, om jag dervid kommer att gå ett stycke tillbaka i tiden, hoppas jag detta skall ursäktas mig, enär derigenom icke kan vållas något det ringaste uppskof med riksdagens afslutande. Då redan åtskillige talare i sina anföranden berört den punkt, som handlar om Herr Wallenbergs motion, så vågar jag hoppas, att sådant äfven skall vara tillåtet för mig, och jag öfvergår således genast dit utan att nu besvara Herr Talmannen med någon särskild framställning i afseende å föredragning af Utskottets hemställan i nyss berörda punkt likasom i en annan, icke heller föredragen del af förevarande utlåtande.

Det vill då synas mig, som vore det nära nog oförsvärligt af Utskottet att vid denna sena timme af riksdagen för Kamrarne framlägga ett utlåtande sådant som det förevarande, och detta särskildt i hvad det rör Herr Wallenbergs motion. Hvad de föregående delarne beträffar, äro de uppställda eller sammanfattade på ett sådant sätt, att redan åtskillige talare, hvilka bättre än jag torde förstå dylika saker, förklarar, att de icke kunna begripa hvad Utskottet sagt; och då torde det väl vara ännu mera förlätligt af mig, om icke heller jag lyckats begripa det. Jag tillåter mig dock att i förbigående uttala den anmärkning, att, om Utskottets uppgift hade varit att lemna sjelfva hufvudfrågan, eller frågan om Riksgäldskontorets upplåning, i ett outredt skick, skulle Utskottet kunna sägas hafva löst denna uppgift på ett sätt, som näppeligen lemna något öfrigt att önska. Men jag återkommer nu till hvad Utskottet yttrat i anledning af Herr Wallenbergs motion och tillåter mig spörja Herrar statsutskottsledamöter, om det icke skulle varit möjligt att förr än just nu afgifva utlåtande i en fråga, som är af ganska genomgripande betydelse och som efter min uppfattning varit förtjent af en helt annan behandling, än som från Utskottet kommit den till del. Jag säger detta i trots af den värde utskottsledamot, som näst före mig hade ordet, och i trots jemväl af de insigter i åtskilliga af finanslärans vigtigaste punkter han dervid

utvecklade. Männe det icke hade varit lämpligt — sådan är åtminstone min uppfattning — att, då den ifrågavarande motionen blifvit väckt inom behörig tid, eller i början af Riksdagen, i stället för att låta ärendet helt lugnt hvila på Utskottets bord, infordra yttrande i frågan från Riksdagens egna förtroendemän, Herrar fullmäktige i Riksgäldskontoret. Jag tager nemligen för gifvet, att desse bland sig räkna vårt lands yppersta förmågor på den högre finansens eller finanspolitikens område, — eftersom Herr Statsrådet och Chefen för Finansdepartementet för ögonblicket icke är närvarande, fördristar jag mig att yttra något sådant. Skulle det icke — jag upprepar frågan ännu en gång — kunnat anses lämpligt att infordra yttrande från Fullmäktige i riksgäldskontoret, innan Utskottet skridit till att för sin del slutligen behandla frågan, och detta dertill på sätt, som nu skett, och med en motivering, sådan som nu föreligger. Men icke nog med detta! Äfven andra anledningar till anmärkningar förefinnas.

Man skulle t. ex. kunnat vänta, att Utskottet förr, än som skedde, utlätit sig öfver Kongl. Maj:ts framställning om anvisande på riksgäldskontoret af ett anslag för betäckande af möjligen uppstående, ökade utgifter för statens jernvägars materialförråd och kassaförlag. Hade Utskottets utlåtande i det ämnet förekommit litet tidigare till behandling af Riksdagen, vågar jag antaga, att flertalet af denna Kammares ledamöter icke skulle hafva funnit sig försatt i ett slags nödvändighet att, så att säga, äta upp ett förut och med stor majoritet fattadt beslut samt göra sig skyldigt till en inkonsekvens, som — lindrigast sagt — måste förefalla besynnerlig. Vidare kunde vi icke förr än den 17 i denna månad behandla frågan om låneunderstöd för fullbordande af den stora Bergslagsbanan äfvensom i sammanhang dermed stående frågor om inlösen af en annan jernväg, om upptagande af ett lån på 30 millioner kronor till inköp för statens räkning af enskilda jernvägar, samt om den af Herr Hedin föreslagna åtgärd att hos Kongl. Maj:t begära utredning, huruvida det må vara för staten fördelaktigt att förvärfva med statsbanorna i samband stående enskilda jernvägar.

Jag frågar den ärade Kammaren, om icke Stats-Utskottet genom att på detta sätt behandla frågorna gör sig i sjelfva verket till domare på förhand öfver Kamrarnes förhandlingar och derigenom framtvingar beslut, som under andra förhållanden icke skulle hafva kommit dess utlåtanden till del. Jag nekar visst icke till, att Stats-Utskottet har ganska mycket att sköta. Men jag föreställer mig, att med ett lämpligt anordnande af arbetena borde sådant icke kunna inträffa, som man nu med skäl kan anmärka emot Utskottet.

Jag föreställer mig äfven, att till detta försenande af göromålen har i icke ringa mån bidragit den omständigheten, att några af Kamrarnes ypperste män måst dela sin verksamhet mellan Stats-Utskottet och det Särskilda Utskott, som för landtförsvarets ordnande och andra dermed sammanhängande stora frågor behandling varit tillsatt. Jag inser ganska väl, att en sådan dubbel tienstgöring skall menligt inverka på de båda Utskottens verksamhet, emedan det ligger i sakens natur, att desse ypperste icke vilja försumma att deltaga i vissa frågor behandling vare sig inom det ena eller andra Utskottet, och att

Angående
Riksgälds-
kontorets
uppläning.
(Forts.)

uppskof i förhandlingarne deraf måste föränledas. Men om detta är ett förhållande, som icke kan undvikas — hvilket jag för min del dock anser vara alldeles icke omöjligt — så borde man i alla fall icke arbeta på sådant sätt, att det gifver sken af att man med flit uppskjuter en och annan viktig fråga för att på Riksdagens sista tid åstadkomma ett visst resultat.

Jag skall icke tillåta mig att längre taga tiden i anspråk med ett anförande, hvilket jag noggsamt inser icke kan leda till något mål. Jag instämmer i yrkandet, att de ord, som förekomma å sjetta sidan, fjärde raden af Stats-Utskottets nu förevarande utlåtande N:o 76, nemligen orden: "samt med viss bestämd återbetalningstid", måtte beslutas böra utgå. Och när sedermera den punkt förekommer, som afser Herr Wallenbergs motion, skall jag anhålla om ordet för att framkomma med förslag till annat beslut än det, som af Utskottet tillstyrkts.

Herr Jonas Jonasson i Gullaboås: Då ingen ville yrka bifall till Utskottets förslag, begärde jag ordet för att framställa ett sådant yrkande. Men då jag nu blifvit förekommen deri af Herr Liss Olof Larsson, ber jag blott att få instämma med honom.

Herr Hammarberg: Jag skall icke söka att ingå i någon kritik öfver Utskottets betänkande. Men då yrkande här blifvit framställt derom, att ur punkten N:o 1 måtte utgå orden: "med bestämd betalningstid", vill jag förklara, att jag för min del icke vill motsätta mig detta yrkande, emedan jag icke anser lämpligt att för fullmäktige i Riksgäldskontoret uppställa större restriktioner nu än förr. Men på samma gång som jag gör ett sådant uttalande, torde jag äfven böra tillägga, att, om jag ock icke ogillar perpetuella obligationer, vill jag dermed icke uttala ett bestämdt gillande af dem såsom lämpliga för våra förhållanden. Jag anser denna fråga ännu vara outredd och vill derföre icke på förhand stänga dörren för densamma. Må det stå fullmäktige fritt att derom inkomma med framställning till Riksdagen. Denna fråga är föremål för utredning icke allenast i vårt land utan äfven inom utlandet. Och den, som följt med de engelska och franska tidningarne under senare tiden, har varit i tillfälle att se, huru ifrigt frågan inom dessa länder ventilerats. I synnerhet de franska skriftställarne hafva uttalat sig emot bestämda obligationer.

Jag vill, som sagdt, icke uttala någon bestämd öfvertygelse, utan blott reservera mig emot frågans lösning, innan den ännu blifvit fullt utredd.

Herr Herslow: I motsats till den siste talaren är jag af den uppfattning — så vidt jag kunnat följa med hit hörande literatur — att stämningen i Frankrike absolut går i en riktning till förmån för perpetuella statslån, detta både bland teoretici och i praktiken; mig synes man der vara skäligen på det klara med sin åsigt om det för statens kredit fördelaktiga i att hafva dylika lån. Detta i förbi-gående.

Jag begärde ordet egentligen med anledning af Herr Liss Olof Larssons anförande. Af de skäl Stats-Utskottet anført för afslag å Herr Wallenbergs motion synes mig icke ett enda vara af sådan beskaffenhet, att man borde vänta att få höra det upprepas i den muntliga diskussionen; men allra minst trodde jag att någon skulle se sin profit i att af Utskottet låna ett slikt argument, som det der remarkabla: "det *vill synas antagligt*, att en långifvare *skulle* föredraga" etc. Herr Liss Olof Larsson förklarade emellertid nu ånyo, att det syntes *honom* antagligt, att långifvarne "borde sätta ganska stort värde på utsigten att inom viss tid återfå sina penningar" o. s. v. Ja, men när nu långifvarne icke göra det? Hvertill gagnar då väl att Herr Liss Olof Larsson anser att de *borde* göra det? Jag har för öfrigt besvarat detta qvasi-argument. Herr Liss Olof Larsson menade vidare, att lottningen vore i hänseende till den möjliga vinsten särdeles lockande. Men icke alla långifvare äro intresserade af en vinst, bekommen på lottningstvåg; många finnas, och dessa äro kanske till och med flertalet, som icke sätta värde på att "raffla om" huruvida de skola fortfarande hafva sina penningar placerade der de sjelfve placerat dem, eller plötsligen få dem kastade på sig med skyldighet att ånyo placera dem på ett annat håll, och möjligen med risk att på hvarje obligation förlora i stället för att vinna.

Herr Liss Olof Larssons skäl, detsamma som Utskottets nyss anförda, måste väl erkännas på sin höjd ega subjektiv betydelse, betydelsen af en hans gissning, hans förmodan, ingenting vidare. Han utger det ju ej heller för något annat. Men samma betydelse torde han då ej heller böra fränkänna den motsatta åsigten, eller den, att de fasta räntepapperen betinga lika högt pris, ej äro underkastade större kapitalrabatt än obligationer med viss återbetalningstid; det är nu vår åsigt, vår gissning, om han så vill; vi tro den vara något mera. Då nu så är, bör icke staten då ega rätt att sjelf höra sig efter och se till, på hvad sätt dess lån kan billigast erhållas? Jag för min del kan åtminstone icke finna rimligheten deraf, att svenska staten skall tvingas att för åtagandet af en särskild betalningsskyldighet vidkännas en extra betalning. Nog har jag hört talas om många saker som köpas; men att köpa en betalningsskyldighet är enskilde emellan åtminstone en ganska sällsynt affär.

Herr Liss Olof Larsson var mycket angelägen om statens kredit och påstod, att en hvar, som hyste samma intresse för denna kredit, borde se till att alla skulder af den arten, som kallas ouppsägbara, undvekas. Jag påstår motsatsen; jag anser att hvar och en som vill att svenska statens kredit skall förblifva orubbad, bör göra allt hvad på honom beror, för att icke än ytterligare öka den brokiga listan öfver våra statslån, stora och små, med alla möjliga olika betalningstider, räntor och amorteringar, utan i stället åstadkomma ett enda slag af skuldförbindelser och göra detta väl känt i affärsvärlden, såsom ett uttryck af svenska statens punktlighet och soliditet. *Derigenom* blir svenska statens kredit god; men icke blir den det genom att det ena året efter det andra än här än der på mycket olika betalningsvilkor uppvigilera en massa små lån. Just för statskreditens skull är det af

Angående
Riksgälds-
kontorets
upplåning.
(Forts.)

vigt att så fort som möjligt göra slut på det hittills följda systemet eller systemlösheten i upplåningsväg. Skall staten fortfarande nödgas låna, så skall han — jag vill dock uttryckligen erinra, att jag härmed alldeles icke har förordat någon skuldsättning, som icke är absolut nödvändig — på detta sätt vida lättare och fördelaktigare både kunna göra sin skuld och bära den.

Min önskan är ingalunda att frågan om ouppsägbara statsräntepapper nu genast skall afgöras. Ingen annan af dem, som här uttalat samma åsigt som jag i saken, har heller påyrkat att så skulle ske. Då en fråga, af så stor vigt som denna, af ett eller annat skäl icke kunnat af oss behandlas förr än vid denna långt framskridna tid på riksdagen, bör den ej heller afgöras nu, då de närvarandes antal är så begränsadt, som fallet är. Men af samma skäl bör frågan ej heller afgöras till hälften, så som våra motståndare tyckas önska. De medgifva att frågan icke är mogen för sin lösning, att den ännu icke blifvit af Riksdagen tillräckligt pröfvad; men ändå säga de till oss: så mycket vilja vi ha fastställt redan nu, att den vägen I viljen beträda, den fån I icke gå; den vägen är för oss ny och derföre duger den icke. *Detta* är ett sätt att lemna frågan oafgjord, som jag icke kan gilla. Just för att få frågan pröfvad, är det som jag och de med mig liktänkande vilja, att ur Stats-Utskottets förslag i nu förevarande punkt måtte uteslutas den i år särskildt inskjutna restriktionen rörande viss bestämd återbetalningstid för det nya lånet.

Herr Axell: Jag hade icke tänkt yttra mig i frågan, men representanten på dalabänken har gifvit mig öskot anledning att ingå i några mycket kortfattade betraktelser. Föregående talare har visserligen ur den blomsterplockning jag tänkte göra tagit de nästan vackraste rosorna, men något torde väl ändå hafva blifvit öfver för mig.

Herr Liss Olof Larsson upplyste Kammaren derom, att frågan var den, huruvida Sverige någonsin skulle betala sina skulder eller icke. Jag ber dock få hemställa såväl till hans som till Kammarens bepröfvande, huru vida detta ens i den allra ringaste mån är förhållandet. Enligt min uppfattning är frågan den: skall Sverige skaffa sig stående lån med rättighet att dem återbetala, när det konvenerar landet, eller skall Sverige fortfarande låna på det viset, att det är ovilkorligen tvunget att betala på viss tid och med visst belopp, vare sig det då är hemsökt af det djupaste finansiella elände eller simmar i det högsta ekonomiska öfverflöd? En enskild affärsman skulle gå ganska enfaldigt till väga, om han icke begagnade sig af möjligheten att erhålla ett sådant stående lån. För honom är härtill sällan tillfälle; men för staten är sådant dess bättre möjligt, och jag tror, att just härutinnan, eller huruvida staten icke bör draga nytta af denna fördel, ligger egentliga hufvudfrågan. Ett annat härmed sammanhängande spörsmål är det, huruvida man bör hålla på att kladda med vår kredit genom dessa små lån med olika räntefot, utfärdade i olika myntslag och af alla möjliga storlekar. Huru viktigt det än må vara att så icke sker, anser jag detta dock vara en fråga af mindre betydelse än den förra.

Herr Liss Olof Larsson sade, att det icke skulle stärka vår kredit, om vi kommo till utländingen och sade: "låna oss penningar, som vi aldrig tänka betala". Ja, deri har han fullkomligt rätt, men detta tänker icke svenska staten, ännu mindre skall den säga det. Deremot frågar jag, om det kan bidra till stärkandet af vår kredit, i fall utländingen skulle säga till oss: "vi erbjuda eder att få låna penningar på det eller det utmärkta vilkoret", men vi deremot äro nog enfaldige och oförståndige att icke antaga ett sådant erbjudande. Så tyckes emellertid Utskottet vilja förfara, att döma af dess behandling af Herr Wallenbergs motion. Emellertid, om vi afslå de förmånligaste lånesätten och derjemte fortsätta detta kladdande med smålån, så kommer detta enligt min åsigt ingalunda att stärka vår kredit, utan skola vi då verkligen göra oss förtjente af det af utländingen oss tilldelade vedernamnet "die dummen Schweden".

Den ärade talaren yttrade dessutom något om förhållandena i förevarande hänseende i Frankrike, samt anförde, att man numera derstädes öfvergifvit ouppsägbara obligationer, *ehuru man icke behöfver gå utom landet efter penningar*. Ja, om så vore förhållandet äfven hos oss, att vi icke behöfde gå till utlandet för att låna penningar, då vore det mera likgiltigt om vi använde obligationer med eller utan lottning, en enda räntefot eller flere, ty inom eget land vore nog våra lån kända; men just derföre, att vi behöfva anlita utlandets hjälp, så måste vi bryta med vårt gamla, oförståndiga lånesystem och slå in på ett nytt, som är egnadt att mera stärka vår statskredit.

Herr Liss Olof Larsson indelade Kammarens ledamöter i två klasser, nemligen sparsamhetsifrare och anslagsifrare; jag deremot skulle vilja indela dem med hänsyn till denna fråga i två andra grupper; den ena, de som tro att svenska Riksdagen skall handla som ett barn och på grund häraf vilja fatta ett beslut, som innefattar en omyndighetsförklaring, enär den förutsätter, att, om man underlättar utvägarne för staten att erhålla lån, Riksdagen icke skall vetä att handla med sparsamhet och förstånd; och den andra gruppen, de som hysa bättre och högre tankar om Riksdagen, och till dessa räknar jag mig.

Herr Nils Larson: Inom hvar och en af oss finnes ett litet käril, inneslutande en grön vätska, som visserligen af skaparen är ämnad för andra ändamål än sådana, som de, för hvilka vi hafva att sträfva vid våra förhandlingar i denna Kammare. Emellertid har för icke lång stund sedan, såsom det velat synas mig, en talare ansträngt sig mycket för att låta detta lilla käril hos honom brista, på det dess innehåll måtte komma att fördränka, förbränna och förtära Stats-Utskottet in corpore. Jag skall likväl be att få säga den ärade talaren, att detta medel icke haft åsyftad verkan. Stats-Utskottet känner sig lugnt; det kan med jemnmod åhöra alla anmärkningar, huru bittra dessa än må vara, med afseende på fördröjandet af denna frågas behandling till tiden för riksdagens afslutande; och jag säger nu helt öppet och bestämdt, att Stats-Utskottet icke har den allra ringaste andel i detta dröjsmål. Många af dess ledamöter hafva un-

*Angående
Riksgälds-
kontorets
upplåning.
(Forts.)*

Angående
Riksgälds-
kontorets upp-
lämning.
(Forts.)

der riksdagens lopp sökt att få denna fråga fram förut, men det har varit dem omöjligt. Detta om detta. För öfrigt vill jag, angående sjelfva saken, icke yttra många ord, utan skall jag hufvudsakligen inskränka mig till att åberopa hvad mina kamrater inom Utskottet, tillika ledamöter af denna Kammare, redan anfört; men jag ber likväl att få tillägga en sak, som jag tror blifvit allt för mycket förbisedd under denna öfverläggning, synnerligast af dem, som tyckas ifra för den nya formen af perpetuel ränta, eller med andra ord uppsägbara statsobligationer för våra nya statslån, och den saken rörer den omständigheten, att vi böra snart kunna tänka oss den stunden nära, då det icke vidare blir fråga om att upplåna medel för svenska statens räkning. Sverige har för icke länge sedan varit lyckligt nog att nära nog hafva kommit ifrån sin statsskuld och från skuldsättningssystemet; men då vi behöfde medel för genomförande af kommunikationer inom vårt vidsträckta land, så blef det nödvändigt att å nyo inlåta sig på detta skuldsättningssystem. Likväl skedde detta under den bestämda förutsättning, att staten icke skulle upptaga lån för andra ändamål, än just dessa kommunikationer, dessa jernvägsbyggnader. Nu må väl hvar och en medgifva, att allra största delen af det jernvägsnät, som vi kunna tänka oss att för en lång tid få utbilda, åvägabringa och genomföra inom vårt land, redan är nästan genomförd, och att icke många år härefter detta arbete skall vara slutligen fulländadt. Under sådana förhållanden synes det mig temligen klart, att det hädanefter är något för sent att tänka på införandet af ouppsägbara obligationer, för så vidt nemligen som man icke dermed har annan afsigt än den, som hittills varit fullföljd, nemligen att statslån icke borde upptagas för andra ändamål än våra jernvägsbyggnader. Det vill emellertid — åtminstone för mig — syndas som om, då man nu börjar tala om införande af ouppsägbara obligationer, man dervid skulle hafva en önskan att förlänga de lån, som man redan upptagit och eljest är tvungen att på bestämda tider återbetala. På någonting sådant vill jag dock för min del icke gå in, och då jag önskar, att staten må hafva ett band, som tillhåller densamma att, så vidt i dess förmåga står, på hvarje tid, som blifvit bestämd, inbetala sina lån, så innefattar denna omständighet jemte de skäl, jag i öfrigt haft äran anföra, en osökt anledning att yrka bifall till Stats-Utskottets föreliggande förslag, enligt hvilket för Riksgäldskontoret tydligt tillkännagifvits vår önskan att slippa taga befattning med dessa ouppsägbara obligationer.

Herr *J. V. Lundqvist* förenade sig uti detta yttrande.

Herr *Hæggström*: Sent omsider, men från oväntadt håll, har jag fått förklaring öfver en ganska dunkel mening, som förekommer uti Utskottets betänkande. På sidan 4 yttrar Utskottet nemligen följande:

»Utskottet har emellertid funnit det mindre lämpligt att föreslå afdrag från lånebeloppet af dessa 4,500,000 kronor, enär en genom

ett sådant afdrag möjligen nödvändiggjord upplåning framdeles af endast nämnda belopp synts böra undvikas.»

*Angående
Riksgälds-
kontorets upp-
låning.
(Forts.)*

Jag kunde vid genomläsandet af betänkandet icke genast förstå hvad meningen var med detta yttrande. Men nu har den blifvit klar för mig, sedan jag hört representanten från Jemtland, som nyss hade ordet, hvarvid han ville lyckliggöra oss med den tron, att vi icke vidare skulle behöfva upplåna några penningar för jernvägsanläggningar nu, sedan Jemtland fått sitt behof af jernvägar tillgodosedt. Emot denna åsigt vill jag å det öfriga Norrlands vägnar till Kammarens protokoll afgifva en kraftig protest, ty något mer orättfärdigt kan jag icke tänka mig, än att, sedan det öfriga Norrland i sin mån bidragit icke allenast till Jemtlands, utan äfven till det öfriga Sveriges jernvägar, detta Norrland icke skulle hafva någon förhoppning om att en gång få jernvägen utsträckt genom sitt område, helst derinom finnas rika malm- och skogsförråd, hvilka icke kunna med vinst bearbetas, förr än ett lämpligt kommunikationsmedel genom en jernvägs dragande genom provinsen erhålles.

Lyckligtvis vågar jag hysa den förhoppningen, att den värde jemtlandsrepresentanten är temligen ensam om denna åsigt. Visserligen hörde jag en ledamot från Skaraborgs län instämma med honom; men jag hoppas dock, att Herr Nils Larson icke skall vinna understöd från något mera håll. När det var fråga om tvärbanan genom Jemtland hörde vi Herr Nils Larson tala helt annorlunda än han gjorde i dag.

Hvad sjelfva låneoperationen beträffar, så hafva här redan så mycket framhållits förmånerna af den perpetuella räntan, att jag inskränker mig till att helt enkelt instämma med de talare, som yttrat sig i detta syfte. Jag tror nemligen, att man icke behöfver hafva mycket sysselsatt sig med finansiella frågor för att kunna inse, att de skäl, som för denna åsigt åberopats, äro de rätta.

Herr Sjöberg: För de ord, hvarmed den ärade talaren på jemtlandsbänken inledde sitt anförande, tillhör det mig att afgifva ett tacksamt erkännande. Hans yttrande måste jag naturligtvis tillskrifva gammal vänskap för mig. Han befarade förmodligen — så föreföll det mig — att jag för mycket ansträngt mig för att framkomma med de anmärkningar, hvilka jag tillät mig att rigta emot det ärade Stats-Utskottet. Men jag ber talaren i det afseendet icke känna någon oro, utan vara fullkomligt lugn; ty jag vore i stånd att tala ännu mycket längre och huru länge som helst i samma syfte. Jag uppgaf dock, att jag icke ville länge upptaga Kammarens tid vid de förhållanden, som nu vid riksdagens slut äro rådande och hvilka vi alla känna.

Hvad sjelfva saken angår, vågar jag påstå, att jag icke tillät mig några anmärkningar, som varit obefogade och i följd deraf bort kunna såra det ärade Stats-Utskottet, och detta måste vara så mycket mer antagligt, som svaret af den värde talaren icke innebar en tillstymmelse till förklaring af hvad jag anmärkt. Den ärade talaren upplyste endast, att orsaken till Utskottets senfärdighet i flera viktiga

Angående
Riksgälds-
kontorets
upplåning.
(Forts.)

frågor icke varit möjlig — om jag rätt uppfattade hans yttrande — för Utskottets ledamöter eller Utskottet i dess helhet att öfvervinna. Jag frågar då: på hvem har detta försenande berott? Jag öfverlemnar åt talaren att söka gifva en närmare förklaring häröfver; men själfva faktum står dock kvar, och det kan icke bestridas af någon utaf Utskottets ledamöter, nemligen att en del viktiga frågors behandling inom Utskottet allt för länge försenats. Kanske kan man — jag erkänner det villigt — i viss mån tillskrifva Kamrarnes ledamöter skulden för denna senfärdighet. Under senaste ständsriksdagar var det nemligen icke ovanligt, att enskilda ledamöter inom sitt stånd väckte fråga om afgifvande af påminnelser till ett eller annat Utskott, som man ansåg hafva dröjt för länge med behandlingen af något ärende. Något sådant har, så vidt jag kan erinra mig, icke förekommit i denna Kammare. åtminstone icke vid innevarande riksdag. Men hvad jag tror mig med full säkerhet minnas, är, att just i fråga om Herr Wallenbergs här i betänkandet omhandlade motion, motionären sjelf i Första Kammaren, en om icke tvenne gånger, framställt anmärkning, eller begärt förklaring i fråga om det dröjsmål, som Utskottet låtit komma sig till last med afgifvande af yttrande öfver hans förslag.

Jag har icke heller, såsom Herr Nils Larson antydde, gjort ens det ringaste försök att vare sig "förbränna" eller "förtära" det ärade Stats-Utskottet. Detta ligger naturligtvis helt och hållet utom min förmåga; och med kändedom af gammalt utaf den myndiga ståndpunkt, berörda Utskott intager, har jag icke ett ögonblick smickrat mig med den föreställningen, att Utskottet skulle känna sig så synnerligt berördt af mina anmärkningar. Men om nu äfven — hvilket jag dock bestrider — i de anmärkningar, jag i mitt förra anförande tog mig friheten göra, skulle spåras något af det "gröna ämne", hvarom Herr Nils Larson talade, så tillåter jag mig — ehuru det nu är i riksdagens sista timme — att i Herr Nils Larsons minne återkalla hvad som förekom i riksdagens första, nemligen en viss stor motion, som väcktes i samband med ett annat stort förslag om ordnandet af vårt försvarsväsende, hvilken motion utan tvifvel i mer än ett afseende bar spår af detta stygga ämne, hvilket förhållande måhända snarare kunde vara förtjent af anmärkning, då man besinnar, att motionen var *skrifven* och att på densammas författande antagligen användts icke så liten tid.

Herr Schultz: Då i Första Kammaren diskussionen ännu pågår och försök der gjorts att sammanjemka de olika meningarna och att Riksgäldskontorets fullmäktige skulle få en vidsträcktare rättighet, har jag begärt ordet för att be att få göra en liten ändring i det förslag, jag vid diskussionens början framlade. Der förekommer på ett ställe "utfärda å långfivarens sida ouppsägbara obligationer"; i stället skulle det heta, "upptaga lån utan bestämd återbetalningstid sådant lån icke må" etc.

Denna förändring har sin betydelse deri, att derigenom fixerades, att fullmäktige skulle ega rätt att upptaga lån mot obligationer, som icke äro ställda på bestämd betalningstid. Vidare att räntan icke

skulle öfverstiga fyra procent, hvilket reservanterne icke yttrat sig om i sitt förslag. Det står visserligen i Utskottets förslag, att räntan på vanliga obligationer icke skulle öfverstiga $4\frac{1}{2}$ procent, men, enligt min åsigt, bör, om fullmäktige vilja upptaga ett lån mot ouppsägbara obligationer, räntan bestämmas till icke öfverstigande fyra procent.

Jag kan icke med tystnad förbigå en talare från Jemtland, som hyste — jag måste säga — den djeriva förhoppningen, att det snart skall blifva möjligt för vårt land att upphöra med att upptaga statslån. Jag gör det derför att jag tror, att Norrlands berättigade anspråk på jernvägars byggande af staten ännu icke på många år kunna uppfyllas och tillfredsställas. Så länge staten finner det klokt och rättvist att fortfara med byggande af stambanor, blifver det nödvändigt att för detta ändamål i utlandet upptaga lån. Således bör man icke genom den omständigheten, såsom den ärade talaren sökte göra troligt, anse sig förhindrad att lemna fullmäktige i Riksgäldskontoret en rättighet, hvaraf fullmäktige kunde begagna sig, i fall den är förmånlig för staten, men icke behöfva begagna sig af, om den icke är förmånlig. Således, huru man ser saken, kan man icke frångå, att det är klokt att gifva desse förtroendemän ett uppdrag så vidsträckt, att de ega rättighet välja mellan de lånesätt, de anse bäst. Huru skulle det taga sig ut, om till Riksgäldskontoret ingäfves ett erbjudande från t. ex. Frankrike på ett lån mot ouppsägbara obligationer, som stälde sig billigare än något föregående lån, som vårt land upptagit för jernvägsbyggnader, och fullmäktige då skulle säga, nej, vi ega icke rättighet att utfärda sådana obligationer. För min del tror jag icke, att någon enskild person, kommun eller korporation skulle finna sig i ett sådant förhållande, utan naturligtvis vilja hafva full handlingsfrihet att på det förmånligaste sätt kunna uppnegociera ett beslutadt lån och anskaffa behöfliga medel. Jag kan icke tänka mig, att denna Kammare skulle handla i ett sådant fall så återhållande, och — jag vågar knappt säga ordet — så oförsvarligt, att den icke lagade, att riksgäldsfullmäktige skulle kunna på de bästa vilkor, som erbjödes, upptaga statslån.

En högt ärad talare har sagt, att man härigenom skulle försämra statens kredit. Jag för min del kan icke förstå den tankegången. Statens likasom den enskildes kredit kan icke försämrans derigenom, att de till billigare pris förskaffa de medel, de behöfva upplåna.

På dessa skäl och på grund af hvad jag redan förut anfört, måste jag hos Herr Talmannen begära framställning om proposition på den förändring i Utskottets beslut, som jag tagit mig friheten framställa, synnerligast som jag har någon förhoppning om, att i Första Kammaren denna ändring möjligen blir antagen.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder blifvit gjorda, gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick, dels på bifall till samma hemställan med den ändring, Herr Peyron föreslagit, dels ock slutligen på antagande af det utaf Herr Schultz framställda ändrings-

Angående
Riksgälds-
kontorets
upplåning.
(Forts.)

förslag; och fann Herr Talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till Herr Peyrons yrkande. Votering blef emellertid begärd och företogs, sedan till kontraposition antagits deras mening, som yrkat att Utskottets hemställan måtte oförändrad bifallas, enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd, så lydande voteringsproposition:

”Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 1:a punkten af utlåtandet N:o 76 med uteslutande af orden ”samt med viss bestämd återbetalningstid“, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren bifallit Utskottets hemställan oförändrad.“

Omröstningen visade 47 ja mot 34 nej; hvadan beslut fattats i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Punkten 2.

I denna punkt hade Utskottet framlagt förslag till en paragraf i det nya reglementet för Riksgäldskontoret angående kontorets upplåning; innefattande nämnda paragraf jemte åtskilliga föreskrifter, meddelade vid 1875 och 1876 års riksdagar, jemväl de bestämmelser, hvarom Utskottet i föregående punkt tillstyrkt Riksdagen att fatta beslut.

Herr vice Talmannen Wijk yttrade: I anledning af denna §:s längd tager jag mig friheten hemställa, det den icke behöfva uppläsas, Kammarens ledamöter likväl obetaget att framställa de anmärkningar mot dess innehåll, hvartill de anse detsamma föranleda.

Denna framställning bifölls af Kammaren; hvadan Herr Talmannen, utan föregången uppläsning af den ifrågavarande reglementsparagrafen, lemnade ordet till

Herr Adlercreutz, som anförde: De anmärkningar, som under den föregående diskussionen blifvit framställda mot Stats-Utskottets sätt att behandla de viktiga frågor, som i det föredragna betänkanDET afhandlas, har jag, ehuru under tystnad, biträddt. Jag vågar nu uttala den förhoppningen, att Kammaren för framtiden måtte befrias från att få för sig framlagda så beskaffade förslag till reglementen, som det, hvilket förekommer i den nu föredragna andra punkten.

För att med tystnad förbigå allt öfrigt, vill jag blott erinra derom, att genom införandet af 1876 års upplåningsbeslut oförändradt i reglementet och genom att sedermera deri upptaga äfven innevarande års upplåningsbeslut utan sammanhang med föregående, kommer Riksdagen, om paragrafen bifalles, de facto att medgifva fullmäktige i Riksgäldskontoret att, i händelse 1872 och 1875 årens obligationer icke blifva användbara för anskaffande af det nu behöfliga lånebeloppet, upplägga två nya lån, i afseende på hvilka, rörande myntslaget, endast den bestämmelsen vore gifven, att lånen icke skulle få uppläggas i tyskt mynt, hvaremot båda lånen kunde få upptagas i t. ex. engelskt mynt. Jag hoppas visserligen, att ett sådant rent afvita sätt att gå till väga, att nemligen för ett och samma år upplägga två lån, icke kommer att ega rum; men om det undvikes, är förtjensten deraf icke Riksdagens, ännu mindre Stats-Utskottets, utan Riksgäldskontorets och Kongl. Maj:ts.

Jag grundar emellertid på denna anmärkning icke något yrkande; men jag anser, att en förändring af §:n i alla fall är nödig. Uppmärksamheten lär redan under den föregående diskussionen blifvit fästad derå, att då vid omförmälände af innevarande års upplåningsbeslut 1876 års statslån omnämnes, dervid öfverhoppats uttalandet det detta lån vore förskrifvet i styrka riksmark, hvaraf följt att, när det sedermera talas om "annat myntslag", detta "annat" icke har någonting att hänföra sig till. Jag hemställer därför, att, om Kammaren godkänner den fördragna punkten i öfrigt, det måtte ske med den förändring, att på nyssberörda ställe efter orden "eller återstående obligationer af 1875 års" och för det derpå följande ordet "statslån" inskjutas orden "i tyska riksmark förskrifna".

Herr Sjöberg: Med anledning af det beslut, Kammaren nyss fattat under punkten 1, ber jag få hemställa, om det icke vore lämpligast att återremittera nu föredragna punkt 2. Äfven det, som af den senaste talaren anfördes, synes mig innefatta tillräckliga skäl för en sådan åtgärd. I alla händelser är det antagligt, att Första Kammaren icke skall godkänna den i fråga varande reglementsparagrafen till alla delar sådan, den blifvit af Utskottet föreslagen, och jag antager lika säkert, att, då, efter hvad jag hört uppgifvas, Kamrarna skola sammanträda i afton klockan $\frac{1}{2}$ 9, det icke skall möta hinder för Utskottet att till den tiden framlägga ett nytt förslag i ämnet.

Jag tillåter mig således, såsom jag redan yttrat, att hemställa, det Kammaren behagade återremittera denna punkt.

Herr Adlercreutz: Jag ber att med återkallande af mitt förra yrkande få instämma i den framställning om återremiss, som af Herr Sjöberg nyss afgifvits.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, beslöt Kammaren återförvisa punkten till Utskottet.

Angående
Riksgälds-
kontorets
upplåning.
(Forts.)

Slutligen hade Utskottet yttrat sig öfver Herr *A. O. Wallenbergs* inom Första Kammaren väckta motion N:o 19, deruti föreslagits:

1:o att Riksgäldsfullmäktige måtte bemyndigas utfärda ouppsägbara obligationer af tre olika valörer, lydande å:

7,200 Kronor eller 1,000 Karoliner

3,600 " " 500 "

720 " " 100 "

2:o att dessa obligationer förskrefves ouppsägbara å långgifvarens sida och förseddes med halfårsvis förfallande räntekuponer efter fyra procent för år räknadt;

3:o att Riksdagen bestämde, för hvarje gång upplåning för statens räkning ansåges nödig, det belopp, för hvilket Riksgäldsfullmäktige skulle bemyndigas afyttra så beskaffade obligationer;

4:o att Riksdagen, i syfte att förminska statsskulden, bestämde det belopp, som Riksdagen ansåge böra ställas till Riksgäldsfullmäktiges förfogande i och för uppköp af utelöpande ouppsägbara obligationer."

Och hade Utskottet hemställt:

att nämnda motion ej måtte vinna Riksdagens bifall.

I anledning af denna hemställan, mot hvilken Grefve *S. Lagerberg* inom Utskottet reserverat sig, yttrade

Herr *Sjöberg*: Jag har redan förut tillåtit mig påpeka, att de skäl, Stats-Utskottet anfört för sitt afstyrkande af bifall till Herr *Wallenbergs* motion, icke kunna anses vara välgrundade. De anmärkningar åter, som mot sjelfva förslaget af flere talare, såsom t. ex. Friherre *Fock*, framstälts, i förening med de omständigheter, under hvilka Kammarerna i frågans närvarande skick måste fatta ett beslut, kunna hvarken föranleda en återremiss af den förevarande punkten och icke heller medgifva ett obetingadt bifall till motionen. Vid sådant förhållande hemställer jag till Kammarerna, huruvida det icke skulle finnas lämpligast, att Kammarerna affattade sitt beslut i följande form: "*att Kammarerna, utan att godkänna de af Utskottet för dess hemställan anförda skäl, låter vid samma hemställan bero.*"

Herr *Nils Larson*: Jag inskränker mig till att yrka bifall till Utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Herr *Talmannen* gaf först proposition på bifall till Utskottets hemställan samt derefter på Herr *Sjöbergs* yrkande; och förklarade Herr *Talmannen* sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef begärd, i anledning hvaraf en så lydande omröstningsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

"Den som med anledning af Stats-Utskottets hemställan i 3:dje punkten af utlåtandet N:o 76 vill, att Kammarerna, utan att godkänna

de af Utskottet för dess hemställan anförda skäl, låter vid samma hemställan bero, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren bifallit Utskottets hemställan.“

Voteringen, i vanlig ordning företagen, visade 34 ja mot 34 nej, hvadan den förseglade sedeln måste öppnas; och som denna befans innehålla ett *ja*, hade Kammaren alltså beslutit enligt ja-propositionen.

§ 2.

Till bordläggning anmäldes Stats-Utskottets memorial N:o 77, angående den under innevarande riksdag verkställda statsreglering.

§ 3.

Föredrogs och godkändes nedannämnda förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser, nemligen:

af *Stats-Utskottet*:

N:o 38, angående regleringen af utgifterna under riksstatens Nionde hufvudtitel; och

N:o 53, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående afsöndring af jord från sergeantbostället Bergane N:o 1 och öfverstebostället Kastellgården;

samt af *Riksdagens Kansli*:

N:o 54, angående tillägg till § 16 mom. 5 af gällande folkskolestadga; och

N:o 55, angående inköp af Archiatern Carl von Linnés bostad vid Hammarby och af honom egd lösegendom.

§ 4.

Föredrogs och godkändes Riksdagens Kanslis förslag till paragrafer i Riksdagsbeslutet, nemligen:

N:o 10, angående bankovinsten;

N:o 11, angående ändring i gällande stadgauden om val till organist och klockare;

N:o 12, angående antagande af en för alla orter inom riket gemensam tidsberäkning;

- N:o 13, angående tillägg till gällande föreskrifter om aktiebolag.
N:o 14, angående upphäfvande af ridderskapets och adelns rätt att göra utpantning hos sina frälsebönder;
N:o 15, angående förslag till ändringar i grundlagarne;
N:o 16, angående kolonien S:t Barthelemys återlemnande till Frankrike; och
N:o 17, angående skjutsväsendets ordnande.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.
Kammarens ledamöter åtskildes kl. 1/3 e. m.

In fidem,
Gustaf Westdahl

Torsdagen den 23 Maj.

Kl. 1/2 9 e. m.

Fortsattes det på middagen hållna sammanträde.

§ 1.

Till bordläggning anmäldes Stats-Utskottets memorial:

N:o 78, med förslag till de afdelningar af det nya reglementet för Riksgäldskontoret, som innehålla stadgandena angående de på Riksgäldskontoret anvisade utgifter; och

N:o 79, med anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande det stadgande i Riksgäldskontorets reglemente, som handlar om Riksgäldskontorets upplåning.

§ 2.

Föredrogos och godkändes nedannämnda förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser, nemligen:

af *Stats-Utskottet*:

N:o 57, angående anvisande på Riksgäldskontoret af ett anslag för betäckande af den ökning i statens jernvägars materialförråd och kassaförlag, som under åren 1878 och 1879 kan förekomma;

N:o 58, angående beredande af tillgång till de redan anvisade 900,000 kronor af det Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolag beviljade låneunderstöd;

N:o 59, angående beviljande af låneunderstöd för fullbordande af Bergslagens jernvägsaktiebolags jernvägsanläggning;

N:o 60, angående beviljad kreditiv att i händelse af behof användas till neutralitetens upprätthållande; och

N:o 61, angående upprättadt nytt reglemente för Riksgäldskontoret;

samt af *Lag-Utskottet*:

N:o 62, angående framläggande af förslag till lag om säkerhet i jernvägar och dermed jemförliga anläggningar.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 9 e. m.

In fidem

Gustaf Westdahl.

Fredagen den 24 Maj.

Kl. 12 på dagen.

§ 1.

Justerades de i Kammarens sammanträden den 17 i denna månad förda protokoll.

§ 2.

Föredrogs och biföllos Stats-Utskottets memorial:

N:o 77, angående den under innevarande riksdag verkställda statsreglering; och

N:o 78, med förslag till de afdelningar af det nya reglementet för Riksgäldskontoret, som innehålla stadgandena angående de på Riksgäldskontoret anvisade utgifter.

§ 3.

Föredrogs Stats-Utskottets memorial N:o 79, med anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande det stadgande i Riksgäldskontorets reglemente, som handlar om Riksgäldskontorets upplåning.

Med förmälan att Första Kamraren godkänt det i punkten 2 af Utskottets utlåtande N:o 76 framlagda förslag till lydelse för den

paragraf i Riksgäldskontorets reglemente, som handlade om kontorets upplåning, allenast med utslutande af de deri förekommande orden "samt med viss bestämd återbetalningstid", äfvensom med iakttagande af den utaf Utskottet å sista sidan af memorialet N:o 77 anmälda rättelse, att orden "af 1875 års statslån" borde utbytas mot orden "af 1875 års i tyska riksmark förskrifna statslån", hade Utskottet, enär Andra Kammaren till Utskottet återförvisat den ifrågasvarande punkten 2 af utlåtandet N:o 76, i föreliggande memorial hemställt:
att Andra Kammaren behagade i ämnet fatta beslut.

Herr Sjöberg yttrade: Jag tog mig i går friheten att framställa ett yrkande om återremiss af 2:dra punkten af Stats-Utskottets utlåtande N:o 76, angående Riksgäldskontorets upplåning m. m., hvilket yrkande Kammaren ock täcktes bifalla. Omedelbart efter det beslutet blifvit fattadt, utdelades Stats-Utskottets memorial N:o 77, der man finner på baksidan en rättelse, rörande Utskottets nyss nämnda utlåtande, af det innehåll, att i stället för de å sidan 8, raderna 18 och 19 nedifrån förekommande orden "af 1875 års statslån" skulle införas orden "af 1875 års i tyska riksmark förskrifna statslån." Detta var naturligtvis en rättelse, som icke någon af Kammarens ledamöter hade sig bekant i det ögonblick, då beslutet om återremiss fattades; och jag föreställer mig, att samma rättelse var obekant äfven för det ärade Stats-Utskottets ledamöter åtminstone i denna Kammare, emedan icke någon af dem under diskussionens lopp täcktes upplysa Kammaren om detta skrif- eller tryckfel. Af denna orsak och i följd af det beslut, som Kammaren fattade rörande 1:sta punkten af utlåtandet N:o 76, fann jag emellertid det vara i sin ordning att begära återremiss af den andra punkten, emedan jag alltid hyser en viss farhåga för att på fri hand besluta om vidtagande af redaktionsförändringar.

Då jag likväl af Stats-Utskottets nu föredragna memorial finner, att man i Första Kammaren haft reda på det förelupna felet och följaktligen ofvannämnda rättelse blifvit iakttagen i Medkammarens beslut, samt den § af Riksgäldskontorets reglemente, som afses i andra punkten af Utskottets utlåtande N:o 76, sålunda blifvit i Första Kammaren affattad i öfverensstämmelse med det beslut, hvori begge Kammarne stannat rörande första punkten af samma utlåtande, ser jag icke något hinder för denna Kammare att biträda Första Kammarens nyss berörda beslut i ämnet, om proposition hvarå jag nu vågar hos Herr Talmannen anhålla.

Vidare anfördes icke. Med bifall till Herr Sjöbergs yrkande, beslöt Kammaren biträda det beslut, som Första Kammaren i ämnet fattat.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

Stats-Utskottets memorial N:o 80, angående nya riksstaten; samt

Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 14, med förslag till den af Riksdagen fastställda bevillningssummas utgörande.

§ 5.

Föredrogs och godkändes Bevillnings-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 64, angående stämpelpappersafgiften.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 1 e. m.

In fidem
Gustaf Westdahl.

Fredagen den 24 Maj.

Kl. 8 e. m.

Fortsattes det på middagen hållna sammanträde; och ledde der-
vid Herr vice Talmannen Kammarens förhandlingar.

§ 1.

Föredrogs och godkändes Riksdagens kanslis förslag till paragrafer i Riksdagsbeslutet, nemligen:

N:o 18, angående aflättna underdåniga skrivelser i frågor rörande den allmänna hushållningen m. m.;

N:o 19, angående lag om säkerhet i jernvägar och dermed jemförliga anläggningar;

N:o 20, angående statsregleringen;

N:o 21, angående statsregleringen;

N:o 22, angående utsläppande af statsobligationer;

N:o 23, angående kreditivsummorna;

N:o 25, angående stämpelpappersafgiften;

N:o 26, angående statsregleringen;

N:o 27, angående anslag för ökning af statens jernvägars materialförråd och kassaförlag;

N:o 28, angående statens jernvägsbyggnader;

N:o 29, angående anslag till jernvägsanläggningar;

N:o 30, angående anslag till jernvägsanläggningar;

N:o 31, angående inköp af Bergslagernas jernvägsaktiebolags obligationer; och

N:o 32, angående statsregleringen.

§ 2.

På framställning af Herr vice Talmannen beslöts, att de Kammarens protokoll, som vid riksdagens slut återstode ojusterade, skulle, på sätt vid föregående riksdagar iakttagits, justeras af Stockholms stads riksdagsmän inom Kammaren, äfvensom af de Kammarens ledamöter som vore fullmäktige i Riksbanken; skolande om tiden för denna justering såväl bemälda ledamöter särskildt underrättas, som jemväl tillkännagifvanden införas i hufvudstadens dagliga tidningar.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 9 e. m.

In fidem
Gustaf Westdahl.

Lördagen den 25 Maj.

Kl. $\frac{1}{2}$ 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 18 innevarande månad.

§ 2.

Föredrogs och bifölls Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 14, med förslag till den af Riksdagen fastställda bevillningssummas utgörande.

§ 3.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets memorial N:o 80, angående nya riksstaten.

§ 4.

Föredrogs och godkändes nedannämnda förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser, nemligen:

af *Stats-Utskottet*:

N:o 56, angående beräkningen af statsverkets inkomster; och
N:o 63, med ny riksstat;

samt af *Bevillnings-Utskottet*:

N:o 65, angående allmänna bevillningen.

§ 5.

Föredrogs och godkändes Riksdagens kanslis förslag, N:o 24, till paragraf i riksdagsbeslutet angående allmänna bevillningen.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde.

§ 7.

Kammarens ledamöter, som af Kongl. Maj:t blifvit kallade att denna dag, efter bevistad gudstjenst i Storkyrkan, infinna sig å Rikssalen, der Riksdagen komme att avslutas, afgingo nu till nämnda kyrka, för att åhöra riksdagspredikan. Efter gudstjenstens slut begåfvo sig Kamrarnes ledamöter till Rikssalen, hvarest, sedan Kamrarnes underdåniga välönskingar blifvit inför konungatronen af Herrar Talmän framförda samt chefen för Kongl. Civildepartementet uppläst riksdagsbeslutet, Hans Excellens Herr Statsministern, å Hans Maj:t Konungens höga vägnar, förklarade Riksdagen vara avslutad.

Sedan derefter Herr Talmannen och Kammarens ledamöter återkommit till Kammarens samlingsrum, begärdes ordet af

Herr vice Talmannen Wijk, som yttrade: Jag tager mig friheten föreslå, att de ord, hvarmed Herr Grefven och Talmannen för tronen framfört Kammarens underdåniga vördnad, måtte, med hans begifvande, varda i Kammarens protokoll intaget.

Med bifall till detta förslag, beslöt Kammaren, att Herr Talmannens ifrågavarande yttrande skulle här införas; lydande detsamma sålunda: Andra Kammaren anhåller, med undersåtlig vördnad och tillgifvenhet, att få vid tronen nedlägga uttryck af dess välönskan för Konung och konungahus.

Herr Talmannen tog derefter afsked af Kammarens ledamöter i följande ordalag: Mine Herrar af Andra Kammaren! På öfligt sätt uppträda vi nu efter riksdagens avslutande på detta rum endast för att säga hvarandra farväl i afskedets stund, då hvarje ovänligt minne af de strider, som här utkämpats, längesedan förbleknat.

Öfvertygelsen, att det värf ni här utfört är viktigt i sig sjelft och ej bort vara utan allt inflytande på ett älskadt fäderneslands lycka och välgång, frammanar sjelfpröfningens obevekliga domslut i detta ögonblick, då vi stå färdiga att snart, måhända för alltid, nedlägga det högsta medborgerliga uppdrag, som varit oss anförtrödt.

Förvissad, att hvar och en af eder, mine Herrar, med ärligt uppsåt och fosterländskt sinne, efter förmåga har fullgjort sin pligt, lyckönskar jag eder att snart få återvända till edra hem, der lifvets bästa glädje möter; och der ni med stilla medborgerlig trohet har att vårda icke blott eder egen lycka, utan äfven de allmänna angelägenheter som vänta eder.

Må det slutligen tillåtas mig att värdsamt tacka eder, mine Herrar, för den vänskap, det förtroende jag under flera års samarbete fått åtnjuta och för den heder mig förunnats genom edert beslut att här i detta rum gifva en plats åt min bild.

Gud bevare Konungen och beskydde fäderneslandet!

Härpå svarade Grefve Sparre: Herr Grefve! Under de trenne riksdagar, I nu fört ordet bland oss, hafva de känslor af högaktning och tillgifvenhet, som Kammararens ledamöter samfäldt redan förut hyst för eder, ytterligare förstärkts. Öppen och vänfast, fast och beslutsam i handling, hafven I alltid utgjort den pelare, till hvilken Kammararens ledamöter ansett sig i fråga om grundlagstolkning kunna sluta sig, och I hafven häfdat den kännedom om eder, vi redan förut vunnit.

Vi hembära eder, Herr Grefve, vårt varma tack för det sätt, hvarpå I ledt våra förhandlingar; och anhålla att i eder vänskap och välvilja fortfarande få vara inneslutne.

Herr Talmannen och Kammararens ledamöter utbytte derefter ömse-sidiga afskedshelsningar och åtskildes.

In fidem
Gustaf Westdahl.

Lördagen den 1 Juni.

Kl. 2 e. m.

S. D. Jemlikt Kammararens beslut den 24 sistlidne Maj, hade Stockholms stads riksdagsmän inom Kammararen blifvit anmodade att denna dag sammanträda i Kammararens kanslirum för att justera de protokoll, hvilka, då sistlidne riksdag afslutades, voro ojusterade,

hvarjemte till underrättelse för öfrige ledamöter af Kammaren, som uppehölle sig i hufvudstaden, tillkännagifvande om detta sammanträde blifvit i de dagliga tidningarne infördt; och hade med anledning häraf tillstädeskommit:

Herr Sjöberg,
„ Rubenson,
„ Stråle,
„ Lindmark,
„ P. N. Bergström,
„ Hedin,
„ Liss Olof Larsson och
„ A. P. Andersson;

i hvilkas närvaro protokollen för den 20—25 Maj upplästes och godkändes; hvarefter sammanträdet upplöstes.

In fidem
Gustaf Westdahl.